

YÖN

HAFTALIK GAZETE

KOALİSYON CÖKTÜ VE ORDUYA KÜFREDEN MİLLETVEKİLİ KURTULDU

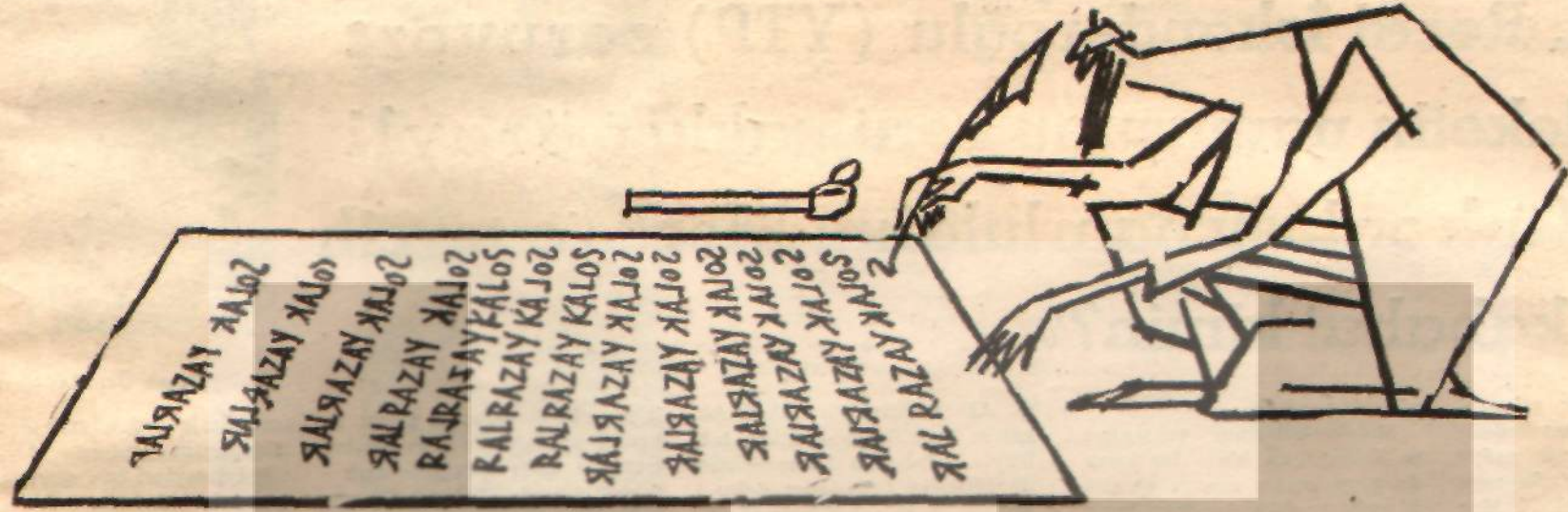
İZMİRİN İSGALE UĞRAĞIĞI 15 MAYIS 1919 GÜNÜ SABAHİ TÜRLÜK HAYSIYET VE BAĞIMSIZLIĞI UĐRULINA KANLARINI DÖKEN KAHRAMAN SEHİTLERİN AZİZ HATIRASINA
15 MAYIS 1964

GAZETECİ HASAN TAHSİN BEY
MİRALAY SÜLEYMAN FETHİ BEY
KAYMAKAM DR. SÜKRÜ BEY
KOLAGASI HİSEYİN NECATİ BEY
YÜZBAŞI NAZİM BEY
YÜZBAŞI AHMET BEY
DOKTOR FEHMİ BEY
MÜLAZİM FAİK BEY
MÜNEYYİZ NADİR BEY
MÜNEYYİZ AHMET HAMDİ BEY

**KURTULUŞ
SAV AŞIMIZ
BİR SOSYALİSTİN
ATTIĞI BOMBA
İLE BAŞLADI**

SALAK YAZAR..

BAKIŞ

Gençlik, Gençlik...

Türkiyenin bugünkü karanlık ve geri durumundan yalnız yarı aç ve paçavralar içinde sürünen halk yığınları mustarip değildir. Vatandaş ve milletini seven her akli başında vatandaş, aynı bayrak altında yaşadığı insanların utanç verici yaşayışlarına bakarak ıstırap çekmektedir. Bu ıstırapın kanaviçesi sosyal durumu ne olursa olsun göğsünde bir yürek olan herkesi sarmaktadır. İyi para da kazansa, geleceğini sigortalamış da olsa, refah içinde de olsa, ün kazanmış da olsa, her Türk, içinde bulunduğumuz geriliğin ilk suçlusu olarak kendisini itham etmelidir. Şunu her şeyden önce kabul edelim ki, eğer bu memleketin okumuş yazmış, müreffeh, ve öncü sınıfı adam olsa idi, Türkiye Tanzimat'tan beri çoktan kalkınırdı. Zillet ve meskenet içinde ve kendi çıkarları uğruna, bir avuç mutlu azınlık koltuk sa vasındadırlar. Kan davası gibi devam edip giden bu çekişmelerin ötesinde Anadolu'da sefaletine terk edilen yirmi milyon kişinin vebali kimin omuzlarındadır?

Kurtuluş yolları aranıyor

Türkiye için kurtuluş yolları aranıyor. Çünkü Avrupalı hasta adamı tekrar yatağına uzanmıştır. İç ve dış düşmanlar uyanmaktadır. Milletlerin zayıflama devrelerinde su yüzüne çıkan düşman kuvvetler her tarafta çalışmaya başlamışlardır. Hedefleri: *•mız dostlarla çevrili değildir. Atatürk devri Türkiye'nin dost komşu devletleri inandırılmaz bir değişikliğe uğramışlardır.*

Ve Türkiye'nin içinde memleketin sağlam kuvvetleri hiç durmadan yollar aramaktadırlar. 27 Mayıs'tan bu yana, bitmez tükenmez bir forumun açık tartışmalarında, tarihten gelen ve geleceğe doğru uzanan şartlarımızın tahli yapılmaktadır. Toprak reformunun, eğitim reformunun, idari, sosyal ve ekonomik reformların yönleri ve kuralları yavaş yavaş aydınlığa doğru iltimaktadır. Atatürkçü, dinamik, enerjik bir iktidarın özlemini çeken kuvvetler gün geçtikçe toparlanmaktadır. Bugünkü iktidarın Türkiyeyi *•muasur*

medeniyet seviyesine çıkarmak şöyle dursun, bu hedefe ulaştıracak yolun tam tersine bir tavizeiliğin humhum politikasında değerli zamanları erittiğini teslim etmeyen yoktur.

İktidarın kuruluşu ve yönü

Gerçekten de bugünkü iktidarın kuruluşu ve muhafazakar dokusu, meselâ, bir gerçek toprak reformuna engel olacak niteliktedir. Bu hakikati de memlekette bilmiyen kalmamış gibidir. Kalkınma yoluna girmek için şart olan reformları gerçekten uygulayacak bir iktidarın koltuğa oturması için kim bilir kaç seçim devresinin evriminden geçmek lazım. Oysa zamanımız çok değerlidir. Ve her geçen gün, bizi Batı medeniyetinden biraz daha uzağa düğürmektedir. Parlamenter rejimin az gelişmiş ülkelere has açmazları içinde siyasi demokrasinin temel ilkelerini reddetmeden nasıl çözebileceğiz bu düğünleri?

Tek güven kaynağımız

Bir demokrasi yalnız parlamento içinde koltuk kapmış siyasi parti temsilcileri demek değildir. Herici ve sağlam müesseselerin parlamento dışındaki faaliyetleri ve bu faaliyetlerin etkipleri bir milletin ufuklarını aydınlatan yönleri doğrulanabilir. Nitekim son işçi kanunlarının çıkışında sendikaların Meclis çalışmalarını etkileyen taktiksel ortalıktadır. Bunun yanında silahlı kuvvetlerin siyasi iktidarlarımızın kuruluşundaki tercihleri de bilinmektedir. Üniversitenin ise 28 Nisan 1960'tan beri millet hayatında oynadığı rol tarihi bir mahiyet almıştır. Biz, işte büyük ölçüde bu kaynağa, yani üniversite gençliğinin ta kendisine Türkiye'nin yarınları için bel bağlamaktayız. Türkiye'nin yarınlarının en sağlam sigortası gençliktir. Atatürk gençliği..

Büyük Atatürk'ün Cumhuriyeti Türk gençliğine emanet etmesinde sağlam ve gerçek sebepler vardır. Şunu da unutmuyalım ki yeryüzünde yalnız Türkiye'ye ait bir özelliktir bu. Hiçbir ihtilalin, hiç bir devrimin, hiç bir devletin lideri, şimdiye kadar böyle bir davranışta bulunmamıştır. Yalnız büyük

ve sevgili Atatürk, Büyük Nutkun sonundaki unutulmaz hitabesiyle Kurtuluş İhtilalinin sonuçlarını Türk gençliğine emanet etmiştir:

— Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum!

Bir Fransızca veya bir İngilizce: — Atatürk, Cumhuriyeti gençliğe emanet etmiştir... dediğimiz zaman bu, onun için ne ifade eder?

Belki de hiçbir şey ifade etmez. İhtimal böyle bir şey söylendiğinde muhatabınız, omuzlarını silkip:

— Pöhhh... diyecektir, gençlik geçici bir şeydir.

Sahiden de gençlik bir biyolojik haldir. Hayatın belirli bir kesimidir. Fakat her insanın ömründe geçici bir şey olan gençliğin ortak vasıflarını düşünürsek, Atatürk'ün davranışındaki hikmeti anlayabiliriz.

Gençlik satın alınamaz

En açık şekilde görülmektedir ki bugünkü toplum statüsünün korkunç gerilik çarkları âdeta bir insan eritme makinesi halinde çalışmaktadırlar. Statükonun içinde ve menfaatler düzeninin de yerini alan çok kimse bütün ideallerini terketmek zorunda kalmaktadır.

— *Viran olası hanede evlâdü İyal var...* tekerlemesi bu boyun eğişlerin, bu zilletlerin mesru mazereti halinde ağızlarında sakız olmuştur.

Ama gençlik...

Gençlik demek, henüz hiçbir menfaat örgüsüne kapılmamış katkısız heyecan demektir. Gençlik dediğimiz nasıl bir kuvvettir? Ne ilânını kesebilirsiniz... ne işini bozabilirsiniz... ne dük kânına ceza yazabilirsiniz... ne açığa çıkarabilirsiniz... ne görülmez lüzum üzerine bakanlık emrine alabilirsiniz... ne işinden atabilirsiniz... ne evini istismlâk edebilirsiniz... ne ihtilâl lisansını geçiktirebilirsiniz... ne banka kredilerini yok edebilirsiniz... ne tarlasına jandar ma yolluyabilirsiniz...

Statükonun kirli çarklarında henüz bozulmamış, taze bir kuvvettir gençlik... Henüz Osmanlılığın kapıkuluğu felsefesine boyun eğmemiş taze hücrelerdir Türkiye'de gençliği gençlik yapan... İşte Atatürk'ün Cumhuriyetin ya-

ınlarını gençliğe emanet etmesindeki hikmet... Gazi Mustafa Kemal, dehasındaki büyük sezgi ile, belki de daha o zaman, Kurtuluş Savaşının neticelerini gericilerin dejenere edebileceklerini hissetmişti.

Ve Atatürk, Kurtuluş ihtilalinin geleceğini, hayatın en kudretli ve devrimci kesimine emanet etti. Bu, Türkiye'nin yaşama ve hamle gücünün sigortasıdır.

Gençlik ne yapabilir?

Birinci şart teşkilatlanmaktır. Teşkilatlanmaktan maksat içi boş kuruluşların çatısı altına sığınmak değil... Bir sorun, bir idealin, bir hedefin yönünde ne yapacağımı bilen insanların tam dayanışma kesimine girmektir. Bir tek vücut gibi...

27 Mayıs'tan sonra kasten yaratılan büyük boşluğu Üniversite çevrelerini de sarsmadığı söylenemez. Ama bugün için bu sarsıntı devresi atlamıştır. Bugün Üniversite gençliği memleket meselelerini akılcı ve gerçekçi bir gözle en müsbet anlamda eğilmiş buluyor. Bu, sorumluluk duygusunun en büyük şartıdır. Davayı anlamak, meselelerimizi anlamak demektir. Bunun ötesi artık kendiliğinden gelir. Gençlik ne yapacağını kesin olarak tayin edebilirse, inandığı ideallerin ateşi önünde durabilecek hiçbir gerici müesseseye yoktur. İster istemez Türkiye'nin yönü gençliğin ülkülerine uymak zorundadır. Parlamantosundan tutunuz basınına kadar.

Gençliğin fikir örgüsünü tamamladığımız anda memleketin yarınlarını endişeyle bakmağa hakkımız yok. Gelecek gençlerindir. Gençler geleceği fethetmek için hazırlandıkları an, istikbal kendisini onların ideallerine terkedecektir. Türkiye'nin tarihi gelişimi bundan başka bir yol göstermiyor bize..

İlhan Selçuk

27 MAYIS DÜŞMANLARI COĞUNLUKTA!..

Orduya küfretmekten sanık Resat Özarda'nın dokunulmazlığı konusunda CHP, 92 YTP ve CKMP milletvekilinden ancak 14'ünü yanında buldu!.. Recai İskenderoğlu (YTP) soruyor: «Memleketin namusunu korumakla görevli serefli Türk ordusu namularını Meclis'e tevcih ettiyse kabahat kimin?»

Resat Özarda

Dünya iyimserlik rekorunu elinde tutan İnönü, İstanbul dönüşü radyoda «Her zamandan fazla neşeli ve kararlı olarak Büyük Mecliste vazifeye başlıyorum... Bütün ümitler nihayette Ankara'da hükümetin ve hususiyile Büyük Meclislerin verimli çalışmalarına bağlanmıştır» derken koalisyon çözüyor ve CHP milletvekillerinin öfkeli bakışları altında YTP ve CKMP liderlerin oylarıyla orduya küfreden Özarda kurtarıyordu.

Bu, İnönü için de, koalisyon için de ve 27 Mayıs için de büyük bir yenilgi..

Milletvekillerinin vicdanlarını ilgilendiren böyle bir konuda grup kararı almaya elbette ki imkân yoktu. Anayasa, bunu yasaklamıştı. Ama, Özarda meselesi, dar bir hukukçuluk anlayışının hudutlarını çok aşmış ve Meclisin 27 Mayıs'a olan sadakatinin ölçüsü hâline gelmişti. Fakat bu sadakat imtihanı verilemedi.

Bayram tahliyesinden sonraki olaylar hatırlardadır. Zinde Kuvvetler 27 Mayıs'a ve orduya karşı yöneltilen küfürler karşısında sert tepki göstermiş ve hükümetten tedbir alınmasını istemişti. AP, o günlerde korku içindeydi. İstifalar istifaları takip ediyor, AP yöneticileri çürük armut gibi dökülüyorlar, tövbeler ve yeminler arasında İnönüden ışık istiyorlardı. Her şey çökmek üzereydi. İnönü, 27 Mayıs'a ve orduya dil uzatarak suç işleyenlerin titizlikle takibi edileceği hususunda teminat vermek suretiyle durumu kurtardı. Savcılar harekete geçti ve 10 aydır komisyonla uyuşan Özardanın dokunulmazlığı meselesi sahneye çıktı.

Özarda, 27 Mayıs'a ve orduya ağır şekilde hakarettten sanıktır. İsnad olunan suçun ağırlığı, Özarda'nın mahkeme önüne çıkmasını gerektirir. Zira suçun işlenip işlenmediğinin tayini, Meclisin vazifesi değildir. Bunun tayini mahkemeye aittir. Ne var ki Mart sonu olaylarının o zaman tesirinde olan Meclis komisyonu, biraz da koalisyon liderlerinin gayretleriyle ancak 18'e karşı 17 oyla Özardanın dokunulmazlığının kaldırılmasını kabul etti. Bu İnönü ve koalisyon liderleri için bir ikaz oldu. Meclis'te raporun kabulünü sağlamak güç olacaktı. Geniş bir kulis faaliyetiyse, koalisyon tapanatlarına, ordunun bu konudaki hassasiyeti anlatılmaya çalışıldı. Bu çabaların başarısız olduğu anlaşıldı. Sanık bir grup kararı alınmış gibi CHP, den çekimsiz kalan veya aleyhte oy veren hiç bir milletvekili çıkmadığı halde, YTP ve CKMP milletvekilleri büyük çoğunlukla meselelerin rejim ve koalisyonun yaşaması bakımından önemini unuttular. Bayram dolayısıyla seçim bölgelerine giden bu milletvekilleri çabucak Menderes'in «Hafız zaibeler nisan ile malüldür» kanununun tesiri altına düştüler.

Hafızsız AP, koalisyon liderlerine kulis yapma imkânını bırakmamak için bu rahavetten faydalanmakta tereddüt etme-

di. AP milletvekili Şükrü Akkan'ın öncelik ve ivedilik tek lifiyle, gündemin 13. maddesinin de bufunan Özardanın dokunulmazlığı meselesi başa alındı. CHP, ileri gâfil avlanmışlar ve oyuna gelmişlerdi. Komisyon sözcülüğünü yapan zavallı Coşkun Kırca, binbir dereden su getirerek ve muhayyilesini tam kapasiteyle çalıştırarak AP'nin oyununu bozmak ve meselelerin görüşülmesini önlemek istedi. Fakat olmadı. 7 CKMP, 11 YTP ve 4 MP, li AP, lilerle birlikte oy kullandıkları için, CHP azınlıkta kaldı ve meselelerin öncelik ve ivedilikle görüşülmesi kabul edildi. Netice artık belli olmuştu. Kırca'nın, «Orduya dil uzatanların adaletin pençesine teslimi gerekir» şeklindeki konuşmaları bir işe yaramadı. Recai İskenderoğlu'nun ikazlarına da kulak asılmadı. İskenderoğlu, «Türk Ordusuna politikacıların karşısında yer aldırılmıştır.

Ordunun bu duruma gelmesinde politikacıların hatalı hareketleri rol oynamıştır. 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'de çok şey değiştiği halde, politikacılar değişmemişler. Memleketin namusunu korumakla görevli serefli Türk ordusu namularını Meclis'e tevcih ettiyse, bunun kabahatini tamamen biz politikacılar dadır.. Özardaya yönelilen isyandın yaratıldığı şüphesinin ne kadar vahim sonuçlar doğuracağına dikkatinizi çekerim. Gönül isterdi ki, daha ilk dakikada Özarda arkadaşımız kürsüye gelsin ve suçsuz olduğunu bilen her insan gibi dokunulmaz

Recai İskenderoğlu
Anlattı ama...

hijmin kaldırılmasını bizzat talep edip adalet önünde temize çıkmaya hazır olduğunu açıklasın» diyordu. Fakat Özarda bu cesareti göstermedi. CHP, ilerinin, son bir gayretle isim tesbitine imkân veren açık oy tek lifi de bir sonuç vermedi. 172 ye karşı 162 oyla dokunulmazlığını kaldırılması reddedildi. AP, bayram yapıyor, Özarda kucaklarda taşınıyordu. CHP, ileri ise koalisyon arkadaşlarına küfedecek kadar öfkeliydi.

Bu olay, atlatılan bádirelerin en ufak iz bırakmadığını ortaya koydu. Durum şöyle özetlenebilir:

1 — 27 Mayısçılık edebiyatına rağmen, 27 Mayıs aleyhtarları ve geçmiş devir hasretlileri coğunlukta. İşler karışınca sinen bu coğunluk en ufak fırsatta sahneye çıkmakta ve hedefine doğru ilerlemektedir.

2 — İnönü'nün, 27 Mayıs ve ordu aleyhine işlenen suçların titizlikle takibi edileceği teminatı lâta kalmıştır. Zira İnönü, koalisyon ortaklarına hâkim değildir. En hassas bir konuda koalisyon ortaklarının çoğu, AP, den farkı düşünmemektedir.

3 — Bu şartlar altında koalisyonun işlemesi çok güçtür. Hükümet, AP, nin «Beşinci kol-u» şeklinde çalışan bir çoğunluğa sahiptir. Bu sebeple Özarda meselesi, açık bir buhran yaratmaya bile, koalisyondaki gittikçe artan gizli buhranı şiddetlendirecektir.

İnönü'nün İstanbul Basın Toplantısı

Başbakan İnönü, İstanbul'da yaptığı basın toplantısında, «Güldürerek kalpleri fethetme» metodunu oldukça başarıyla uyguladı. En güç sorulara Koalisyonun diyeti mizip cevaplar vererek, sempatik bir hava yaratmaya çalıştı. Metin Tokeri'nin hemen her yazısında kullandığı «Elma ile armut toplanmaz» benzetmesini bile kendine mal ederek, elma ve armuda da siyasî hayatımıza soktu. Soru sahiplerini yanına çağırıp, soruları onlara okutma usulü de, sempatik münasebetler doğmasını sağlamak bakımından iyi bir buluştu.

Bayram ertesi bu cins bir iyimserlik yerindedir. Bununla beraber, sayın Başbakan başkanlığında endişe verici açıklar verdi. Her şeyin iyiyeye gittiğini büyük bir iyimserlikle belirten İnönü, «Yapılan iyi-

mediğimiz doğrudur» diyerek, Hükümetin yaptığını iddia ettiği iyi şeyleri bile duyurmak utanç verici olduğunu kabul etti. Duyurmak yapmaktan çok daha kolay olduğuna ve yapmanın yaptığını duyurmaktan güçlük çekmeyeceğine göre, Hükümetin fazla bir şey yapmadığını hükmetmek lâzım? Bu bir tevazu veya tevazu yoluyla propaganda cümlesi ise bile, başarılmış bir muvakkak.

Hareket gazetesinin sorusuna verilen cevap çok daha önemliydi. Hareket, «Hükümetin bu günün Türkiye'sinin gerektirdiği kuvvettten mahrum olduğuna inanıyoruz» diyor ve «Kuvvetli olmanın bir zihniyet ve vesimli meselesi olduğunu» belirtiyordu.

Her vesileyle Hükümetin kuvvetli ve ahenk içinde olduğunu söyleyen İnönü, buna «Sorularınızda beliren kanaatlerle mu tabakım» cevabını vererek hükümetin kuvvetsizliğini ve kuvvetsizliğin systemsizlikten ileri geldiğini kabul etti! Bu konuda Yön de tamamen Sayın İnönü gibi düşünmektedir.

Başbakan başka bir soru dolayısıyla da, Devlet Plânı ile Teşkilâtın görüşleriyle te zada düştü. Plânın uygulanması ile plân esasları arasında koordinasyon sağlanabilmiş mi dir» sorusuna İnönü, «Sağlanmıştır» cevabını yaptı. Ne var ki gerçek çok farklıdır. Milliyet gazetesinin de belirttiği üzere, «Tek başına yatırım yapmayan Bakanlıklar, birbirleriyle bilhassa Bayındırlık Bakanlığı ile koordinasyonu sağlayamamıştır. Plâna ayak uyduramayan bakanlıkların başında Millî Eğitim Bakanlığı gelmektedir. Plânın dördüncü ayında Millî Eğitim Bakanlığının projeleri değiştirildiği ileri sürülmektedir. Bakanlığın projeleri değiştirmeye yetkisi yoktur.»

Ayrıca, vergi tahsilatı rakamları, Maliye Bakanlığının bu rakamları yayınlamakta gösterdiği isteksizlikten de belli olduğu üzere limit verici değildir. Daha önemlisi, projelerin hazırlanmasında teknik eleman yetersizliği ve kırtasiyecilik yüzünden ciddi şekilde gecikmektedir. Devlet daireleri plânla ilgili işlere gereken ilgiyi göstermekten kaçınmakta, işleri baştan savmayı tercih etmektedir. Bu durumda, yatırım-

YÖN, 15 MAYIS 1963

Haluk Nurbaki

Şimdi ne olacak?..

Resat Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması yolunda bir rapor hazırlayan Millet Meclisi Karar Komisyonunda mesele görüşülürken dikkat çekici bir konuşma yapan Afyonun bağımsız, fakat en ateşli İnönü Milletvekili Haluk Nurbaki şöyle diyordu:

«Şu bir hakikattir ki, bugün ordusu kendisine hakaret eden kişinin parlamento tarafından korunduğunu kabul etmektedir. Türkiye'de kaç ordu mensubu varsa Resat Özarda'yı bu küfürü kullanmış bir adam olarak bilir.

... Yarın yeni protesto ni mayişleri karşısında daha çok sayıda dokunulmazlık kaldırmaya razı olmayacaksınız, o zaman direnelim, bu dokunulmazlığı kaldırmayalım. Fakat eğer yeni protestolar karşısında yeni dokunulmazlıkları süratle kaldıracağız İsek o zaman gülmeye oluruz.»

Bu adamlar ile kalkınma olmaz!

Kalkınma Plânını rafa kaldıran Milli Eğitim Bakanı, meydan hatipliğine başladı

Kalkınma Plânını bir süs gibi gördüğünü, daha Plân tatbikatının başlayacağı günlerde, Plânda olmayan 20 milyon liralık bir Milli Eğitim Bakanlığı binasının temelini attırmakla ispatlayan Şevket Raşit Hatipoğlu'nun, Menderes devri Bakanlarına bile taş çıkartan yurt içi gezilerinde söyledikleri, nihayet Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu yöneticilerini çileden çıkarttı.

Kalkınma Plânını, bizzat bu plânı savunmakla görevli Başbakan'a çiğnettirmenin dahi yolunu bulan ve Bakanlıklardaki plân dışı Eğitim Bakanlığı inşaatının temelini ilk harcı İnönüye attıran Hatipoğlu, Ankarada kendi partiden bir Milletvekili ile neredeyse yumruklasmaya kadar varan bir ağız kavgası yapıp da hakkında partisince soruşturma açınca, hem Bakanlıkta kalmanın hem de hesap vermemenin yolunu, vevluğu Ankara dışında almakta bulundu. Bir aya yakın zamandan beridir ki Milli Eğitim Bakanı Türkiye'yi ve bu arada kendi seçim bölgesinin de bulunduğu Egeyi adım adım dolaşıyor. Gerçi erada bir Ankaraya da geliyor ama, bu gelişler ateş alma kabiliyetinden gelişler olup, hakkında soruşturma açmış olan parti yöneticileri, Bakanın bir türlü ele geçiremiyorlar. Bakan Ankarada ya bir gece yatıyor ya iki, sonra gene hemen bir başka yurt içi geziye çıkıyor. Gezilerinde de bol bol seçmen azukları çekiyor.

Hatipoğlu'nun yaptıkları bu kadarla kalsa iyi. Ama, yaşını başını hayli almış Bakan üstelir her gittiği yerde de, Bakan sıfatına sığmıyıp, öğretmenleri etrafına toplayıp, onlara, öğretmenlerin Türkiye'de en büyük kurumu olan Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu yöneticileri hakkında da verip veriyor. İşte bu haldir ki geride bıraktığımız hafta içinde, İzmirde Vilâyet Konuşunda bir kerecik bir basın toplantısı yapan Bakan, Tefrik İleriye bile taş çıkarttı. Bakan şöyle dedi:

«Köy Enstitülerinin doğuşu, köye yar olacak öğretmeni yetiştirmek amacıyla güdüyorduk. Köylü çocuğu alınacak ve yetiştirilecek ve köyde karşılaşılabilecek ekonomik ve sosyal hâdiselere bunlar yön verecek ve bir iş terbiyesi kuracaktır. Bu macera daha önce öğretmen kursları ile başlayarak bu yönü almış ve yavaş yavaş da bu şekilde inkişaf etmiştir. Köy Enstitülerinin prensiplerinde «frata daha Halk Partisi devrinde gidilmiştir. Bu okullardan mezun olarak 20 lira aylıkla aynı köyde 20 yıl öğretmenlik yapacak ve kendilerine verilen araziden de nafakalarını temin edeceklerdi. Bir öğretmen hem dülgör, hem çiftçi hem demirci, hem kömürücü ve hem de köylünün her şeyi olacaktır. Yirminci asırda her şey ihtisastlaşmıştır. Böyle eğitim olur mu? Bu istihdam sistemini istiyorlarsa ben bunu yapamam. Şimdiki öğretmen okulları gerekli ihtiyaca cevap veriyor.» Bu sırada Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun yöneticileri de Ankarada toplanmış, Bakanın son iki aylık demeclerini inceleyor ve

Şevket Raşit Hatipoğlu Plân rafa!

bunlara tek tek cevap hazırlıyorlardı.

Aczin ilanı

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun, Bakanın toplantısının ertesi günü yayımladığı bildiri, şayet Hatipoğlu Çelikbaş gibi bir bellirdi ekol ve zihniyeti temsil eden bakanlar yerine bir başkasını hedef tutsaydı, o Bakanın yerinde bir saat bile oturmaması gerekirdi.

Milli Federasyon yöneticileri Bakanın son birkaç aylık konuşmalarından beş örnek almışlardı. Örneklerin beşi de cerbedilmez de lillerle, bizzat Bakanın sözkere ve beş yıllık plânla ortaya konmuştu. Bir buçuk sayfalık bildiri bir tek cümle ile özetlenmek gerekirse, Bakan plândan, programdan habersiz karşısındakileri aldatmaya çalışan basit politik demagogilere girişen aciz içinde bir insan olduğunu ortaya koyuyordu.

Öğretmenler, bu islahı gayri mümkün Bakanın sözlerini memleket gerçekleri ve beş yıllık plân çerçevesinde bildiriyle söyleyeceklerdir.

«— Türkiye'de okuma çağında bulunup da okul ve öğretmen kavuşamayan çocuk sayısı Eğitim Bakanının söylediği gibi 900 bin değil, 2 milyondur. Mevcut ilk öğretim yaşı 7-14 olduğu halde Bakan, okuyamayan çocuk sayısını az göstermek için 7-11 arasını esas almaktadır.

2— Bakan, Eskişehir konuşmasında, ilk öğretimin sekiz yıla çıkarılacağından bahsetmiştir. Okuma çağındaki çocukların yüzde 40 kadarki 5 yıllık ilk öğretime dahi kavuşturulamayan bir ülkede 8 yıllık ilk öğretim sadece bir hedef olarak alınabilir. Ashında hal hazırda ilk öğretimin 8 yıla çıkarılacağı hakkında herhangi bir kanun hazırlanmış değildir. Bu konuda meslek herhangi bir hazırlık da yoktur. Sadece, tanesi 8-10 milyon liraya mal olan ve a. nadili Türkçe olmayan bölgeler için düşünülmüş özel mahiyetli 11 bölge yatılı ilk okullarının orta kısmının açılması Millet Meclisinde temenni edilmiştir. Bu on bir okulda meslek karakterli orta okullar açılması düşünülmektedir.

YAZISIZ

dir. Böyle bir hareketi ilk öğretimin sekiz yıla çıkarılması olarak şümulendirmek, bir sorumlu kişi için ciddiye telif edilemez.

3— Milli Eğitim Bakanı iki ay önce Eskişehirde yaptığı konuşmada önümüzdeki yıl bütün Türkiye'de çift öğretimin kaldırılacağı ifade etmiştir. Tekzip edilmediğine göre sözleri doğru sayılabilir. Bir Milli Eğitim Bakanı beş yıllık plânla, Türkiye'de on yıl sonra on altı bin köy ve iki bin şehir ve kasaba ilk okulu yapılmadıkça 110 bin ilk okul öğretmeni yetiştirilmedikçe, çift öğretimin kaldırılmayacağını bilerek durumundadır. Hâlen üçlü öğretim gören çocuklarımız varken ve bütün büyük şehir ve kasabalarımızda

dahi ilk ve orta okullar çift öğretim yaparken hangi sihirli tedbirle on bin orta okul ve lise öğretmeni ve 30 bin ilk okul öğretmeni yetiştirilecek ve dört ay sonra çift öğretim kaldırılacaktır? Biz o kamdayız ki Türkiye'de önümüzdeki on yıl içinde çift öğretimi kaldırmak şöyle dursun, hâlen tam devre eğitimi gören çocuklar dahi, çift öğretime geçmek zorunda kalacaklardır. Esasen bu günkü şartlar içinde çift öğretim ayrılmak, milyonluk okul binası ve tesislerinden yarı yarıya faydalanmamak demektir. Bakan Ankara İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerdeki üçlü öğretimi, yani çocukların günde 2.5 saat okulda bulunma sistemini ortadan

kaldırın, kendisine yalnız bu hizmetinden dolayı Türk milletine teşekkür edecektir.

4— Milli Eğitim Bakanı başka konuşmasında önümüzdeki iki yıl içinde okul çağındaki 900 bin çocuğun okula kavuşturulacağını söylemiştir. T.B.M.M. ce kanunla edilen 15 yıllık plâna göre, bu sonuca ancak 1972 de varılacaktır. Yokta hâlen bin kadar okulun ihtiyacı vardır. Onun için Bakanlığın şimdiki inşaat temposunu ilk katına çıkarması gerekir. Öğretmen yetiştirme usulleri ve hızı da yeniden ve plâna uygun hale getirilmelidir. Bunlar yapılmadan iki yıl sonra bütün çocukların okula kavuşacağını söylemek ancak güzel bir seçim nutku olarak dinlenebilir.

5— Bakan son olarak Ankara ve İzmirde yaptığı konuşmalarında öğretmenlere ait bütün kanunların bu yıl çıkarılacağını bildirmiş tir. Bu da öğretmen arkadaşlarımıza uzatılmış bir bayram şekeri dir. Hakikatte hükümet üyesi olarak bilmesi gerekir ki, Milli eğitimle ilgili bütçe dışı herhangi bir ödenek konulmamıştır. Ancak federasyonumuzun sayın Başbakan ve Maliye Bakanı ile temaslardan sonra, 1963 bütçe temaslardan karşılanmak üzere, eğitimcilerle emekliliği, ilk okul öğretmenlerinin eğitim ödeniği ve orta öğretim ders ücretlerinin arttırılması gibi bazı kanun tekliflerinin bu yıl içinde çıkarılması imkânları aranmaktadır. Bu ve diğer kanun teklifleri ve bilhassa in tibak kanunu Bakanlıkça değil, milletvekilleriince yapılmış tekliflerdir. Bunların hangi komisyonlarda oldukları dahi Bakan tarafından bilinmemekte değildir.»

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun bu uzun bildirisini şu cümlelerle son bulmaktadır.

«Durum bu iken, Hatipoğlu sık sık meslektaşları yanıltıcı beyanlarda bulunarak, hükümet ve Meclis içerisindeki aczini örtbas etmek için başkalarının gayretlerine sahip çıkmak istemektedir. Gerçek şudur ki: Bay Hatipoğlunun Bakanlık tarafından öğretmenlerin maddi ve manevi refah ve huzurları ile ilgili hiç bir kanun tasarısı Meclise sevk edilmiş değildir.»

Köy Enstitülerini geçğini bile bir «macera» olarak vasıflandıran ve bütün bir dünyanın hayran kaldığı bu kuruluşların yeniden yaratılmasının kendi Bakanlığı sırasına mümkün olmayacağını söyleyen Hatipoğlu, bu bildiri karşısında ne mi yaptı? Hiç... Yurt içi gezilerine ve karalama ve uydurma politikasına devam etti. Hepsi o kadar.

1963 yılında liselerde öğrencilerin dondurulacağı programa alındığı halde, Bakanlık henüz zaman ve mekân etüdlerini yapmamıştır.

«Aydın olarak vazifemi yaptım»

Mütevazı bir avukat yazıhanesindeyiz. Karşımızda Karayazın bir Çukurova çocuğu var. Adanadaki toprak köylüler yürüyüşünü tertipliyen komitenin başkanı olan Avukat Kemal Hakgüder'e ilk sorumuzu soruyoruz:

— Yürüyüşe neden lüzum gördünüz?

— Topraksız köylülerin yürüyüşünü, yukarıdan tertiplenmiş bir hareket şeklinde düşünmek yanlışır. Hareket köylülerden gelmiştir. Toprak sahiplerinin tahakkümü altında ezilen köylü vatandaşın Anayasanın 37. maddesinde ifadesini bulan ve Hükümet programında da yer alan Toprak reformunu bir an önce gerçekleştirmek için yürüyüşü tertiplenmiştir. Köylüler, benden ısrarla onlara yardımcı olmamı istemişlerdir. Bu talebi, bir aydın olarak reddedemedim.

— Bahsettiğiniz köylüler kimlerdir?

— Mihmandar, Kiliçe, Abdioğlu, Adalı Mihal, Kızıdere, Nacı, Camıcağı, İmamoğlu, Baltalı gibi Çukurovanın en büyük köylülerinin halkı toprak sıkıntısını kamu oyna duyurmak istemişlerdir. Özellikle Mihmandar köylüleri yürüyüşün öncülüğünü yapmışlardır.

Toprak reformu köylünün vazgeçilmez bir davasıdır. Bu köylümüzün ölüm kalım davasıdır. Bu hayati davada köylülerimiz seslerini yükselttikleri için sevinçliyim.

— Yürüyüş karşısında ağalar ne yaptılar?

— Toprak sahipleri, topraksız köylüleri geri döndürmek için çalışmışlardır. Kamyon ve traktörlere binip şehre gelenlere işten çıkarılma ve dövdürme gibi tehditlerde bulunmuşlar

Avukat Kemal Hakgüder

dır. Bir çok köylünün de yürüyüşe katılmasına engel olmuşlardır. Fakat toprak sıkıntısı başkaları önlenemez. Toprak sıkıntısı, topraksız köylüyü topraklandırılmakla önlenir. Yürüyüş yapan köylülerini talepleri gerçekleştirilmediği takdirde çok daha büyük sayıda topraksız köylülerin katılacağı yeni açık hava toplantılarının yapılacağından şüphelenilmemelidir. Hâlen topraksız köylüleri kapsayan bir dernek kurmak kararındayız.

Toprak reformu mufllaka gerçekleştirilecektir. Bir aydın olarak, bu konularla ilgilenmezsek, bütün memleket istismarcıların ellerinde ezilecektir. Böyle bir durum, demokrasiyi de tehlikeye atar. Buna hakkımız yok.

olduğu halde?»

YÖN ismi geçer geçmez salon da bir alkış sesi yükseldi. Bazı dinleyiciler, «YÖN onlarla savaşır mı?» dediler.

Daha sonra Sabahattin Selek konuştu. Güzel bir konuşma yapan Selek, basın durumu hakkında ilgi çekici bilgi verdi.

Cemal Hüsnü Taray ise, sık sık alkışlarla kesilen heyecanlı bir konuşma yaptı ve sözlerini gençliğin sorumlulukları üzerinde durarak tamamladı. «Gençlik, diğer kuvvetlerle işbirliği yaparak topluma bir hız verirse, kurtuluş yolunu bulabiliriz. Yoksa, Atatürkün istediği imtiyazsız ve sınıfsız bir toplumu asla kuramayız».

Sosyalist Kültür Derneğinin Ankara'daki mutad haftalık sohbet toplantısında da basının meseleleri ele alındı. İlhami Soysal YÖN'de çıkan seri yazılarında ca teferruatlı bir şekilde belirtildiği üzere, basındaki kapitalist girişim ve dağıtım sistemindeki aksaklıkların fikir hürriyetini nasıl balta, ladım örnekleriyle anlattı.

Gerçekten bugün, kamu oyunu yanılmak, uyutmak ve aldabilmek isteyen bir basın meselesi vardır. Hükümetler de ciddi memleket meselelerinden çok, Süreyyanın aşklarından bahseden uyutucu basını tercih etmektedir. Gerçek bugün Türk basınında dine nazaran ender de olsa az çok bir şeyler yazılabilmektedir. Fakat kapitalist yarış çok hızlanmıştır ve sermaye bu mahdut yayınlardan bile son derece ürkmektedir. Çare bu oyunu bilmek ve bu oyunu oynayanların karşısına dikilmektedir.

Genç oyuncular için takipsizlik kararı

Geçen yıl Erdek Şenliğinde «Vatandaş Oyunu» adlı oyunun oynanışı sırasında bazı olaylar patlak vermiş ve iki kişinin gi kayeti ve ihbarı sonucunda Genç Oyuncular için komünizm propagandası yapmak ve millî menfaatlere zarar verecek faaliyette bulunmak suçundan takibat açılmıştı. Savcılık hazırlık tahkikatını geçenerde tamamlamış ve takipsizlik kararı vermiştir.

Komünizmin kötülüklerini sıralayarak, «bu uğurda en ufak bir şüphe ve tereddüt göstermemekle beraber, Anayasa'da birer birer teminatını bulan, insanlık, şahsiyet, ve sanat, fikir hak ve hürriyetlerinin de yer-siz endişelere, adalet ölçülerine ve kalıplarına uygun gelmi-yen isabeti meşuk şüpheci teşhislere feda edilmemesi için ve kanaatına da o derece samimi olarak» inandığını bildiren Erdek C. Savcısı, takipsizlik kararının son bölümünde «Vatandaş Oyunu» için şöyle demektedir.

«Anayasanın 20 ve 21. maddelerinde yer alan düşünce ve sanat hürriyetlerinin teminatı altında Genç Oyuncular namı ile bir topluluk tarafından müştereken yazılıp sahneye konan ve toplumla ilgili bazı aksaklık ve eksikliklerin alaylı, nükteli ve fozlaça mübalağalı bir şekilde cesaretle üzerine eğilerek vatandaşta uyartıcı ve düzeltici bir etki yapmak amacıyla güden ve bir sosyal kritik gösterisi mahiyetinde olan ve komediyeye kayan bir Ortaoyunu karakteri taşıyan Vatandaş Oyunu adıyla temsilde TCK'nun 142, 159 ve 161. maddenin 6 ve 7. fıkrasında yer alan suç unsurlarına menfi propaganda kastı mevzuatı görülmemiştir».

Ankara'da «Ordu Pazarı» açılış töreni

«ORDU PAZARI»

İlhami Soysal

Ankara Küçük esnafı telaşa. Bildiriler yayımlayan dernekleri bu işler böyle giderse, kısa bir süre sonra Türkiye'de iki milyona yakın insanın iflas edeceğini, işsiz kalacağını, piyasanın altüst olacağını ileri sürüyor.

Telaşa olan sadece küçük esnaf değil, büyük tüccarda da bir endişe ve telaş başladı. Bu telaşın sözcüleri yavaşta yavaşta Parlamentoda da kendilerin göstermeye başladılar. Sözlü sorular verilmeğe başladı.

Piyasayı böylesine tedirgin eden ve daha da bir hayli ececeğ benzeyen şey, Ankarada açılmış olan Ordu Pazarı adlı bir ecaret hanedir. Ordu Yardımlaşma Kurumunun, üyelerine yaptığı sosyal hizmetlere bir yenisini katmak amacı ile açtığı ilk Ordu Pazarının işe başlamasının üzerine, den daha bir ay ancak zaman geçti. Ordu Yardımlaşma Kurumu Genel Müdürü Selâhattin Özmen bu yıl içinde Ordu Pazarının sayısını Diyarbakır, Kayseri ve Konyada açılacak pazarlarla beşe çıkarma hazırlığı yapıyor. 1965 de ise Ordu Pazarlarının Türkiye'nin hemen bütün şehirlerinde şubeleri olacağı gibi, gezici pazarları da olacak. Ayrıca üyelere kataog üzerinden sipariş verme imkânları sağlanacak.

Aydınlıktan korku

Bir aydanberi Ankarada faaliyette gösteren Ordu Pazarlarının ilkinin irili ufaklı bütün esnaf üzerinde neden dehşet yarattığını anlayabilmek için bazı eşyaların piyasada satış fiyatları ile bu pazarda satış fiyatları arasında bir mukayese yapmak gerekmektedir. Bu mukayese ise, aydınlıktan korkanların niçin korktuklarını ortaya koyacaktır.

Piyasada 295 kuruşa satılan bir tüp İpana diş macunu Ordu Pazarında 205, piyasada 175 kuruş olan bir kalıp Komili sabunu ise 130 kuruştur. Piyasada 1675 kuruşluk Esco Kolonyası 1080,800 kuruşa, orta boy bir pereja kolonyası ise 490 kuruşa Ordu Pazarından alınabilmektedir.

Piyasada 112,50 kuruşluk bir

pabuç ise 58 liraya Ordu Pazarından temin edilebilmektedir. Piyasada 48,50 kuruş olan bir keten Ordu Pazarında on lira ekisine, piyasada 220 liraya müşteri bulan bir yakalı yağmurluk Ordu Pazarında 150 liraya, 180 liralık bir hazır spor ceket 107,25 kuruşa, 15 kuruşluk bir kuruş kalemi 13 kuruşa, 40 liraya satılan bir Kaveco Monopol dolma kalemi 30,30 kuruşa satılmaktadır. Ordu Pazarında, 3800 liralık Arçelik B2 on buçuk ayak buzdolabı 3000 yedi buçuk ayağı 2550, on ayak Norge buzdolabı ise 3964 liraya satılmaktadır. Bu sonuncunun fiyatı ise 4600 liradır.

2300 liralık Arçelik çamaşır makinesi 1800, 1850 liralık Nurmatal 1632, 1900 liralık Tolon 164 liraya, süper salon kabin Singer di. Kiş makinası 1590, çift çekmece lisi 1255, ceviz yarım kabinlisi 1075 lira fiyatla Ordu Pazarında satılmaktadır.

Büyük şehirlerde kilosu 17 liraya çıkmış olan kaşar peyniri Ordu Pazarında 10,20 kuruş, bak, kolda iki kilosu 11 liraya satılan Vita kutusu ise 10 liradır. Ankara Makarnasının paketi dışardan 30 kuruş, Yayla makarnası 35 kuruş daha ucuz satılmaktadır. Bir züccaciye'den 360 liraya asabileceğiniz 26 parçalık bir yemek takımının Ordu Pazarındaki fiyatı 285 liradır.

13 bin aile kurtuldu

Düdüklü tencereden kurşun kaleme, halıdan tereyağına, akide şekerinden radyoya ve perçelik tülden ayakkabı boyasına kadar 6000 kalemi, 3000 çeşit eşya satılan Ordu Pazarında hemen her şey piyasaya göre yüzde yirmi ile yüzde elli arasında daha ucuz satılmaktadır. 900 metre karelik bir baraka azmanı olarak kurulmuş olan ilk Ordu Pazarında doksan kişi çalışmakta, mağazaya günde ortalama 2000 kişi alışverişe gelmektedir. İlk bir ayın sonunda yapılan hesaplar günde ortalama elli bin liranın üstünde mal satıldığını göstermektedir.

Nüfusu üç çeyrek milyona yaklaşan Ankarada bu pazardan 13

Selâhattin Özmen

«Sömürücülüğe paydos!»

bin aile istifade etmektedir. Bunlar Türk Silâhı Kuvvetleri mensubu Subay, assubay ve sivil memurlar ile bunların emeklileri ve aileleridir.

En iyi kaliteli mal en ucuz fiyata satan Ordu Pazarı için, diğer ticaret kuruluşlarından farklı herhangi bir işlem yapılmamaktadır. Ordu Pazarı da bir kâr kuruluştur ve Türk Silâhı Kuvvetleri mensuplarının, ölümlü, malûliyet emeklilik ve diğer sosyal işleri yürütmek için aylıklardan kesilen ve yılda yüz milyon lirası bulan paranın en iyi şekilde işletilmesinin amacı da ön planda tutulmaktadır.

Amerika, İsrail, Yunanistan v. diğer memleketlerde de örnekleri görülen Ordu Pazarı, üstelik bu memleketlerdeki emsallerinden daha az uygun şartlarla çalışmaktadır. Zira oralarda, bilhassa Amerika'dakilerde Ordu Pazarları bir takım Gümrük kolaylıklarına vergi muafiyetlerine de sahiptir.

Ordu Pazarlarında, dışarıya göre önemli fiyat farklarının olmasının nedeni ise son derece dikkat çekicidir. Bu, alış ile yapıcılar arasındaki fiyat farklarının nasıl çalıştığı gözler önüne sermektedir. Ordu

Pazarı şimdilik, toptan alımlar yapmakta, bunu da mümkün olduğu kadar doğrudan doğruya birinci elden, yani imalatçıdan, sanayiciden almaktadır. Mağaza teslimi birinci veya çok çok ikinci elden alınan bir mal ise önüne gelenin yüzde 20 kâr eklemesine, dolayısıyla faturaların kabarcık masına imkân kalmamaktadır.

Daha da iyisi

Arkasında yüz milyonluk bir sermaye bulunan, ileride bu daha da artacak olan Ordu Pazarları, kuvvetle tahmin olunmaktadır ki bir süre sonra, doğrudan doğruya ve geniş çapta ithalata gidecek ve buzdolabı, çamaşır makinesi gibi eşyaları da doğrudan doğruya kendisi yapıp kendisi satarak yolunu tutacaktır. Bunun ise piyasada bir ihtilal olacağını pek çok iş adamı anlamış durumdadır ve işte bunun içindir ki sızıntılar başlamıştır. Başlamıştır zira müstehlikli sömürülenlerin oyunları yavaş yavaş su yüzüne çıkmaktadır. Ordu Pazarındaki fiyatlarla dışarıya fiyatlarını karşılaştıranlar, dışarda nasıl soyulduklarını nasıllı sömürüldüklerini görmüşlerdir. Bu uyumş dalgı dalgı diğer müstehliklere yayılacaktır.

Eski Genel Kurmay Başkanlarından Kurucu Meclis Başkanı Kâzım Orbayın kurdelaşını keserek işletmeye açtığı açılış töreninde bir konuşma yapan Ordu Yardımlaşma Kurumu Genel Müdürü Selâhattin Özmen o gün şöyle demişti:

«Tasarlanan bu haliyle Ordu Pazarları 100 milyon lira sermayeli 60 kadar şubesi olan ve pek çok gezici mağazaları bulunan, ekonomikman faydalı bazı hususlarda belki öz imalatını yurt hizmetine de sunan bir kuruluş olacaktır».

Ordu pazarlarının maksadı olan ucuzluk istihlâk arasında yer alan toptancı veya yarı toptancı kâr ve masraflarının ortadan kalkması ve pazarların az kârla yetinmesi yoluyla sağlanacaktır.

Ordu pazarlarının kuruluşundaki zorlukların bir kısmı tabiidir. Bunlara bazı grup muvafı vasıtlardan gelecek zorlukların eklenmesi mümkündür. Keşirilmesi mümkün olanların tedbirleri alınmıştır. Ordu Pazarları dostane bir yarışmanın yurda ve yarışanlara faydalılığına inanmıştır. Yarışmada oyunun kaidelerine riayet edeceği tabiidir. Geniş mâlî imkânları, rasyonel düzeni, kuvvetli teşkilatı iyi yarışacağını gösterse gerekir.

Ordu Pazarları müstahsile ve imalatçıya sürüm emsaliyeti sağlayacağı için kendi sahasında üsümlerinde destekleyici olacaktır gibi, çarşı fiyatlarında aşırılıkların ortadan kalkmasında da faydalı olacaktır. Anayasamızda öngörülen kooperatifleşme konusunda öncü ve başarılı bir model olarak, özlenen sosyal devlet kuruluşunda Türk Silâhı kuvvetlerinin bir yardımcı eli olacaktır.»

O gün Selâhattin Özmen'in söyledikleri pek çok kişinin kulaklarına kar suyu kaçırdı. Çok mümkündür. Ki bundan böyle sendikalaşma hareketleri eskisine göre daha da güç kazanan işçiler, memurlar, öğretmenler ve daha çeşitli topluluklar da Ordu Pazarlarından ders alarak kooperatifleşme yolunu tutacaklar ve aracılara sömürücülüğünden kurtuluş yollarını arayacaklardır. Galiba Ordu Pazarlarının ortaya koyduğu ilk gerçek de bu oldu.

Hasan Tahsin Recep Bey

Osmanlıktan Türklüğe

On dokuzuncu yüzyılda Avrupanın ekonomik ve toplumsal kaynaşması, gelişmesi, sömürgeciliğinin, pazar arayıcılığının dünyanın dört bir yakasına kol atması, Osmanlı İmparatorluğunu bütün çökertti. III. Selimin, II. Mahmud'un gayretleri' Tanzimat islahatı, Birinci, İkinci Meşrutiyetler, İmparatorluğun kurulmasına yararlı olmadı. Bunun nedenini uzun boylu tartışmak mümkündür. Ancak özet olarak diyebiliriz ki, bütün bu islahat çabaları, halka inemediği için, halktan yana olamadığı için, başka deyişle, memleket ekonomisine el atmadığı için, başarılı olmadı. Zaten Osmanlılık demek, İmparatorluk yöneticileri için Türklük demek değildi. (Memalik-i Osmaniye) içindeki Türk memleketi Anadolu, Osmanlı yöneticilerine göre, bir Mısır sorunundan sıra bile gelmiyordu. Yüzyıllardan beri - Fatih Sultan Mehmetten beri - Osmanlı sultanları (Rum Sultanları) ydi. Kendilerini Roma - Bizans İmparatorluğunun vârisi sayıyorlardı. Anadolu halkı, (Etrâk-i bî idrâk) ti Osmanlılık, ta 1908'e dek Türk adını ağzına alamamıştır. Sorunun en ilginç yakası, bütün horlanmasına, küçümsenmesine, adam yerine konmamasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğunun yükünü - kuruluşta bile yüz yıllarca bu benimsenmeyen Anadolu halkı (Türkü)' çekmiştir. İmparatorluğun yıkılışını önlemek için ta Birinci Dünya Savaşı'na dek, uçsuz bucaksız sınırlara koşturulan, aç, çıplak, karlar içinde dondurulan (Enver Paşa'nın Doğu hareketi) hep Anadolu çocuğu, Türkler olmuştur.

1908'in (İttihatçıların) türkçülüğü, Kızı Elmaya, Turana bağlı bir hayal, bir ütopy türkçülüğü olmuştur. Bu çağın siyasal önderi Enver Paşa'nın, Anadolu'da Türk çocuklarını ateşe sürüp, bozuk para gibi harcadıktan sonra, gidip Türkistan'da ölmesi, bu yargumuzu doğrular. Oysa onun bu hareketi sırasında Anadolu Türkü, sömürgeciliğe karşı bir ölüm - kalım savaşı veriyordu. Bu sırada Enver Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı mektuplar, Kemal Paşa'nın bu mektuplara verdiği karşılıklar, çok ilginçtir. (Bakınız: Ali Fuat Cebesoy, Moskova Hatıraları, Sayfa 313. «Enver Paşa'nın â kıbeti» bölümü.) Ama bu hayalci, ütopy türkçülüğün asıl Anadolu Türkünü, gerçek aydınlar tarafından düşündürmeye yol açtığını da söylemeliyiz. Bu düşünceye gelebilmek bize çok pahalıya mal olmuştur.

Osmanlı imparatorluğundan kurtuluş

Anadolunun Türk olduğunu, Anadolu deyince Türk demek gerektiğini, Anadolu'da Türk halkının oturduğunu, herkesten önce Osmanlı İmparatorluğuna karşı bağırarak, Mustafa Kemal Paşa oldu. (Misak-ı Milli), bu karşı çıkmanın en açık belgesidir. 1919 da en az yüzyıldan beri Osmanlı İmparatorluğunu bölüşmeyi kafalarına koyan Avrupalı sömürgeciler, Anadolu'ya geldiklerin,

de, onlara savaş açan Mustafa Kemal, Anadolu Türkü; onlardan önce İmparatorluğın artık bir çapulcu sürüsü haline gelen ordusunu (Hilâfet-Ordusu) yenmek zorunda kaldı. Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı İmparatorluğunun elinden Anadolu'yu, vilâyet vilâyet almıştır. Bu savaş, birinci Kurtuluş Savaşıdır. Tıpkı İmparatorluktan kurtulmak için savaşan İmparatorluğun öteki uluslarının kurtuluş savaşlarına benzer. Kanunuzca, Türkler de Osmanlı İmparatorluğundan kurtulmak için savaş vermiştir. Sonra (Misak-ı Milli) yi, Orta Doğu'ya kapışa kapışa paylaşılan Avrupalılara sömürgecilere kabul ettirmek için savaşa sıra gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğuna karşı, can çekişirken sömürgecilerle işbirliği yapan Osmanlıya karşı, sonra da sömürgeciliğe karşı, yüzyıllar boyunca küçümsenen, nesa, ba katılmayan Türk Anadolu, ayaklanmış tir.

Sömürgeciliğe atılan ilk bomba

Anadolu halkının İmparatorluktan ve 1919'un Batılı sömürgecilerden kurtuluş savaşını bu makalemizde anlatmaya girişecek değiliz. Bu büyük bir tarih konusudur. Yukarıdan beri kısaca özetlediğimiz İmparatorluk içindeki Anadolu halkının yaşadığı Türklük bilincinin karşısına dikilen sömürgecilik karşı savaş açan gerçek Türk aydınlarının, Halk için giriştikleri savaşın bir aşamasına dokunmak istiyoruz.

Altı yüz yıllık Osmanlı İmparatorluğu, 15 Mayıs 1919'a geldiğinde, politik çekişmeler, uzak sınır savaşları bitmiş, elinde Türkün anavatanı Anadolu kalmıştı. Onun da çoğu bölgeleri İngiliz, Fransız işgalindeydi. Sömürgecileri durduracak takat Osmanlılarda kalmamıştı. Anadolu'yu da paylaşın bu işi bitirmek istiyorlardı. İngilizlerin gidirip kuşattığı, eline silah verip Anadolu'ya saldıran Yunan Ordusu, işte bu 15 Mayıs 1919 günü, İngiliz, Fransız, İtalyan donanmasının himayesinde, İzmir'e çıkıyordu. Yine bugünlerde Türk halkının sömürgeciliğe direnmesini, savaşmasını örgütlenmek için Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'dan Anadolu'ya hareket etmişti. Sömürgeciliğe direnmeyi, savaşmayı aklına koyan gerçek Türk aydınları, birbirlerinden haberleri olmadan - pek azı Mustafa Kemal Paşa'nın düşüncelerini biliyordu - fikir birliği, başka birliği etmişlerdi. İşte 1919 yılının 15. Mayıs günü, İzmir rıhtımına çıkan sömürgecilerin askerlerine bir Türk gazetecisi, İzmir'de çıkan (Hukuk-u Beşer) gazetesi (Sermuharriri) Hasan Tahsin Recep bey, bir bomba savurdu. Bomba rıhtıma çıkan Yunan Efsun müfrezesinin ortalık yerine düşmüş, birkaç asker ölmüş, bir çoğu yaralanmıştı. Geriye kalanlar, neye uğradıklarını bilememişler, feslerinin püsküllerini uçurarak, heyecan ve sevinçten sarhoş, rıhtımı, kordonu dolduran karşılayıcı yerli Rumların arasına kaçışmışlardı. İlk şaşkınlık geçince, yerli rumlar ve asker

Sömürgeciliğe karşı ilk bombayı 15 Mayıs 1919'da İzmir'de sosyalist gazeteci Hasan Tahsin bey Yunanlılara attı. Ölümünün 44. yılını vatanperver sosyalisti tanıtıyoruz

Sömürgeciliğe atılan ilk bomba

ler, Gazeteci Hasan Tahsin Recep bey, ramparça edip şehit ettiler. Bir an düşünelim: Bu gerçek aydın Türk gazetecisi, bir ordunun, düşman bir ordunun ve bu orduyu karşılayan binlerce taraftarının arasına girip bomba atmanın delilik olduğunu bilmiyor muydu? Elbette biliyordu. Kendisini öldüreceklerini bilmiyor muydu? Elbette biliyordu. Ama yurtseverliği, sömürgecilere karşı duyduğu kin, öfke, onu bu fedakârlığa götürmüştü. Yine biliyordu ki, sömürgecilere atılacak ilk bomba, Anadolu için Halk için, Türklüğün kurtuluşu için bir semboldü. Yunan ordusuna atılan bu bomba niçin sembol olmuştu? Türkü eli kolu bağlı teslim aldık sanan sömürgeci ordu, bu direnmeye karşı, 15 Mayıs günü İzmirde akilları durduran bir önüne gelen sivil öldürme yarışına girişmiştir. Yunanlıların yaptığı (katliam), çok çabuk bütün Anadolu'ya yayılmış, duyulmuş, yurtseverlerin karşı koyma, yurdu kurtarma heyecanını körüklemiştir. 15 Mayıs'ta yapılan ve sonraki günlerdeki Yunan (mezalimi), önce Batı Anadolu'da yer yer halk topluluklarının (Efelerin, askerlerin) silâha sarılmalarını bir bakıma sağlamıştır. Kordon boyunda atılan bombanın şaşkınlığından kurtulup büyük törenlerle İzmirin içine yürüten Yunan ordusu, Konak meydanına geldiğinde yeniden bir direnmeyle karşılaşmış. Sarıklıyıldan dağıtılan Türk askerlerinden birinin attığı kurşunlarla bir yol daha dağıtılmıştı. Ordunun en önünde Yu-

nan sancğını taşıyan kişi, bir kurşunda vurulmuştu. Çoğu dergilerde, gazetelerde bu ilk bomba ile ilk kurşun, birbirine karıştırılmakta, yanlış bilgi verilmektedir. Biz de bu makaleyi yazmaya zorlayan oeden bu oldu: «Kalpaklılar» adlı romanımız yazarken, sömürgecilere atılan ilk bomba ile ilk kurşun konusunu bildiğimiz belgelerden

Samim 10

inceledik. Özellikle İzmirde o günü yaşamış kişileri dinledik. Konuştuklarımız eski İzmirli, Konak meydanında Yunanlılara ilk kurşun atılmadan önce, Kordon boyunca atılan bombanın ve olayın haberinin bütün İzmirde yayıldığı, bombanın patlayışını çoğu kimselerin duyduğunu söylediler. Şehit edilen Hasan Tahsin Recep beyi de kaldırımlardan kaldıran taraftan Amerikan Tahkik Heyetidir. Söylentiler arasında Yunan Ordusuna ilk atılan bombayı Hasan Tahsin Recep Beyin, İzmir Rumlarının din sel lideri papaz Hristostomos'un kilisesinin deposundan aldığı da vardır. Metropoliten Hristostomos, Yunan askeri İzmirde çıkmadan önce, İzmir gümrüğünden Kızıllağ damgağı sandıklar içinde geçen silah, cep hane ile yerli rumları silâhlendirmişti. Metropolitenin bodrumları, silâhla, bomba ile doluydu. Hasan Tahsin Recep beyi, Yunan

Şehitler için Konak Meydanına dikilen

Hasan Tahsin Bey'in Recep Bey'in babası

Baba

Hasan Tahsin Bey'in babası olan Recep Bey'in hayatına ilk bombayı attıran nedenlerin yanında elbette yurtseverliği vardır. Yurtseverliği, Sömürgecilerin Türklere yaptığı hakları geri çevirmeye, yüzlerine vurmaya sebep olmuştur. Onun bu fikre nasıl ulaştığını gazetesine yazdığı yazılardan kolayca izleyebiliriz: İzmir'in (Millî Kütüphane) sinde 1918 yılı içinde çıkmaya başla-

LOCAGÖZ

Hasan Tahsin Bey'in babası olan Recep Bey'in hayatına ilk bombayı attıran nedenlerin yanında elbette yurtseverliği vardır. Yurtseverliği, Sömürgecilerin Türklere yaptığı hakları geri çevirmeye, yüzlerine vurmaya sebep olmuştur. Onun bu fikre nasıl ulaştığını gazetesine yazdığı yazılardan kolayca izleyebiliriz: İzmir'in (Millî Kütüphane) sinde 1918 yılı içinde çıkmaya başla-

Sömürgecilğe 15 Mayıs 1919'da ilk bombanın atıldığı yer olan Konak Meydanı

dimize ufak bir muavenet ve muhabbet belemiyelim. Bizi kurtaracak kendi ruhlarmızın derinliklerinden doğan samimiyetle birbirimizin elini sıkarak, bünye-i millimizi ezen canileri şiddetle cezalandırmak, bu babda da yalnız biz Türklere mahvolmamamız için propaganda, isyan, her şey evet, her şey olacaktır. İşte bu son fırsatları da kaçırarak olursak, zavallı bizler... Zavallı bizler! **«Döğüşmekten başka çare kalmıyacaktı!»** Bu sözün metni Türk ruhu ile, yunrukları ile karşıyalım, gözlerimizi dört açalım.) Hukuk-u Beşer gazetesi Serimuharriri, 19 Şubat 1919 günlü gazetesine «Namus Uğrunda» başlığı altında şöyle yazıyordu: «... Memleketimizi teslim etmekte, yakar, yıkar, intihar ederiz. Çünkü tarihimiz var, çünkü bizi tel'in edecek eczadın ruhu, ahfadın feryadı var! Çünkü, her şeyden üstün namusumuz var.»

İşte şu kendi satırları, Hasan Tahsin Recep Beyin 1919 yılının sömürgecilerimiz tek başına çıkıp niçin bomba attığını açıkça gösterir: Namus uğruna, vatanın şanlı tarihi, gelecek kuşakların feryadı uğruna! Onun o günkü heyecanı, öfkesi, yurt için çarpan yüreği, tek başına sömürgecilğe karşı çıkarmıştır. Her halde ateşli bir yarıdışa sahipti. Hasan Tahsin bey. Sömürgecilerle karşı öfkesi çok eskilere kadar gider: Birinci Dünya Savaşı başlayacağı sıralarda, Mustafa Kemal, Sofya'da atas-milli terken, Balkanları karıştırmaya gelen iki İngiliz diplomatına da Bükreşte bomba atmış, diplomatlar yaralanmış, kendisi de hapsedilmişti. On yıllık hapisliğin ilk yılını yattıktan sonra politik nedenlerden serbest bırakılmıştı. (Mustafa Kemal Balkanlarda, Altan Deliorman, İstanbul, sayfa 56.) Fakat bu sözünü ettiğimiz kitap, Hasan Tahsin Beyin Bükreş olayını anlatırken, İzmirde Yunanlılara atılan ilk bomba ile ilk kurşunu karıştırmaktadır.

Hasan Tahsin Beyin attığı bomba ile karışan sömürgeciler, Kordon Boyundan yürüyüp Konak Meydanına geldiklerinde en önlerinde yürüyen bayrakları İzmirin saat kulesi altında vuruldu. Kordondan gelince, meydanı geçtikten sonra bir Kemer altı caddesi vardır. O zamanlar, bu Kemer altı caddesinin başlangıcından sağa, Kokar, yalıya (Güzelyalı şimdi) giden bir cadde vardı. Bu caddelere girilirken, meydanın sağında Sarıkışla bulunuyordu. (Şimdi yıkılmıştır.) İşte Kemeraltı caddesinin ağzından bir silah patladı. İstilacı ordunun önündeki bayrağı taşıyan adam, o anda devrildi. **Alından vurulmuştu. Bu Yunanlıların ikinci bozgunu, karışıklığı oldu. Ordu nun başında yürüyen Metropolit Hristosto-**

mos ile kara cübbesinin eteklerini uçurarak kaçtı. Bu iki olaydan biri, bir Türk aydınının bomba ile sömürgecilğe karşı durması, **«tekisi bir Türk erinin (halkının) kurşunla karşı durmasıydı.** Kurşunu atan, Sarı Kışladan çıkan bir askerdirdi. (Bakınız: Gaçp Cephesi nasıl kuruldu? Yazan, Hamdi Millî Kütüphane, Sayı 63/753. İzmir.) Bu iki olay, Türkün 1919 yılı sömürgecilerine attığı bomba ve kurşun olayını, Kafaklılar adlı romanımızda ayrıntıları ile anlattık. **Türkün direndiğini, ayaklandıığını gören Yunan Ordusu, o günlerde öfkesini İzmirliler, den almıştır. Yaptığı (mezalimi) ayrıcağ geçek bir belgeden yararlanarak adı geçen romanımızda yine ayrıntıları ile yazdık (İzmirin İşgal raporu) adı bu belge. İzmir Rüşumat Başmüdüğü Ağah Bey tarafından (Dersaadetteki) Rüşumat Müdüriyeti Umumiyesine yazılmıştır. Ve 20 Mayıs tarihindedir. Yine o sırada Gümrük Başkâtibi: bu lunan Fadil Bey (Fadil Dokuz Eylül) tarafından temize çekilip 505 resmî kayıt numarası ile İstanbula yollanırken, önem bir tarih belgesi olduğu için bir kopyesi de kendisi için yazılmış ve saklanmıştı. Sayın Fadil Dokuz Eylülün bize armağan ettiği bu belge özel kitaplığımızda bulunmaktadır. İlk fırsata yayımlıyacağız.**

Türkün sömürgecilerle, istilacılara boyun eğmediğini bütün yurda, bütün dünyaya ilân eden bu bombayı atan Gazeteci Hasan Tahsin Recep bey, kimdi? Osmancılıktan Türklük bilincine ulaşan ulusun bu direnişini, Yunan Ordusunun, İngiliz sömürgecilerinin yüzüne bağışan bu gazeteci kimdi?

İzmirin Konak Meydanı

Bugün İzmir'in Konak Meydanından geçenler, saat kulesinin karşısına dikilmiş bir anıt görürler. Bu anıt Kurtuluş savaşından kırk yıl sonra Millî Birlik yönetiminin İzmir Valisi sayın Burhanettin Uluç'un valiliği sırasında dikilmiştir. Geç de olsa İzmir'in işgal sırasında şehit olanların adlarını yaşatmak için dikilmiştir bu anıt. Anıtta sıra ile şu adlar vardır: Gazeteci Hasan Tahsin Recep Bey, Miralay Süleyman Fethi Bey, Kaymakam Doktor Şükrü Bey, Kolağası Hüseyin Necati Bey, Yüzbaşı Nazım Bey, Doktor Fehmi Bey, Mülâzım Faik Bey, Mümeyyiz Nadir Bey ve Mümeyyiz Ahmet Hamdi Bey. Bu yurtseverler, 15 Mayıs günü, yukardanberi anlatmaya gayret ettiği millî Türklük bilinci ile, sömürgecilerle direndikleri için, karşı çıktıkları için öldürülmüşlerdir. **Bu makalemizde söz konusu ettiğimiz Gazeteci Hasan Tahsin Recep Bey, anıtın en başında yazılıdır. Hayatı hakkın-**

da pek az bildiğimiz var. Şimdi İzmirde ticaretle uğraşan Sayın Bedi Ambarcıdan aldığımız bilgiye göre, Hasan Tahsin Recep Bey, Selâniklidir. Asıl adı (Nevres) tir. Selânik Yedikule hapishanesi Sergardıya Recep Ağanın oğludur, Selânik Feyziye mektebinde okumuştur. Üstün başarısı ve kabiliyetinden ötürü, Fransaya öğrenimini tamamlaması için gönderilmiştir. Ünlü Mahfune Nâzırı Cavit Beyin, Nevres'in öğrenim için Fransaya gitmesine önyak olduğu söylenir.

Görülüyor ki Nevres Bey, varadostan ateşli, milliyetçi - olumlu anlamda milliyetçi - bir genç olarak yetişirken Batıdan olumlu fikirlerini de görmüş, öğrenmiştir. Onun Türklük bilincini destekleyen, sömürgecilğe bilinçli olarak karşı durması, güçlendiren fikirlerini de biliyoruz: Serimuharrir Hasan Tahsin Recep imzası (Recep, baba adı) ile yazdığı yazılar arasında bakınız şöyle cümleler de var; 22 Mart 1919 tarihli Hukuk-u Beşer'de (Alt tabaka) başlığı altında der ki: (Bizde en ziyade düşünülecek bir sınıf varsa o da alt tabakadır: Çiftçi, makineci, dükkancı, hasılı erbabı sâv ve amelin teşkil ettiği bu sınıf ahali, a'lonun teri ile ekmegini kazanır; devletin hazinesini hisse-i mesalsiyle doldurur. Asker olur, kan vergisini öder...) Bu satırlardan sonra yazar sözünü ettiği sınıfın haklarını korumak için yapılması gereken işleri düşünür. Ama (ahalinin) sosyal bir sınıf olarak örgütlenmesini tartışırken, bugünkü antıdığımız, bilip de istediğimiz disiplinli bir sosyalizmi açıklayamaz. Zaten ondan - o günün koşulları içinde - bunu istemek haksızlık olur. Ama ne de olsa, onun Türklük bilincine varırken, Türklüğün karşısında sömürgeciliğin - o yıllar için elbette - bulunduğunu bildiğini çekinmeden söyleyebiliriz. Onun şu cümleleri de bizim bu kavramı doğrular: (Mekteplerde bile patronların çocukları okuyup yazabiliyor. Cahil kağan halk, muhtekirlerin, ağaların, müstebitlerin ve mütegalibenin bazıları hevesatı oluyor... (.....) Bütün emellerimiz iki noktada toplanıyor: Biri sunuf-u hâkimevi, il-tizamı hakka mecbur etmek, diğeri sunuf-u mahkûmeyi sureti münasebe ile istislah hakka müfittar kılmak!)

Nevres'in, yazı adı ile Hasan Tahsin Recep Beyin, ta 1919'da yazdığı bu satırları okuyunca, insanın dayanamayıp kendisine, (1919'da sömürgecilerle İzmir Kordon Boyunda ilk bombayı atan sosyalist bir gazeteci!) diyisi geliyor. Geliyor ama divemiyoruz: Gericilerin, «Vay sosyalist ha!» diye rekten bu ülkücü, gözü pek vatan şhidinin, Konak Meydanındaki anıttan adını silceklerinden korkuyoruz.

KOOPERATİFİ NASIL KURDUM?

Muhittin KOZANOĞLU

«Kalkınan Köyler Orman Mahsulleri İstihsal Nakliyat ve Satış Kooperatifi» 1959 Nisanında, Saimbeyli kazasına bağlı Gedikli köyünde, eski öğretmen Muhittin Kozanoğlu ve arkadaşları tarafından kuruldu. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesinden Prof. Dr. İsmail Eraslan ve Doç. Dr. Besalet Pamay, aynı yıl kooperatifi ziyaret ederek bir rapor hazırladılar. Kooperatifin amacı,

fakir orman köylüsüne devamlı iç sağlamak bunun için tesisler kurmak, küçük sanatları geliştirmek, ormanları korumak ve yeni orman yetiştirmek, örnek hayvancılık yapmak idi. Köylüler, kooperatif fikrini derhal benimsediler.

Aşağıdaki yazıda Başkan Muhittin Kozanoğlu, kooperatifi nasıl kurduğunu anlatıyor:

Babamın sözünü dinledim

Toros dağlarına vadilerine serpilmiş, medeniyetin bütün nimetlerinden mahrum yaşıyorlardı. Su nedir, Elektrik nedir, yol nedir bilmiyorlardı. Birçokları çıra ile aydınlanıyorlardı. Alaca karanlıkta işe gidiyorlar, gün dağlardan üzüldükçe eve dönüyorlardı da yine de karınları doymuyor, iki yakaları bir olmuyor du. Bu köyler bir değil, bir çoktu. İşte Bu köylerden 12 si birleştiler, konuşular ve layık oldukları medeni seviyeye ulaşmak için kalkınma çareleri aradılar. Bula bula kooperatifçiliği buldular. Birleştiler bir kooperatif kurdular beş yıldır uğraştılar fakat derhazlarını kimseyle anlatamadılar

Benim Babam da, bu köylerde yaşayan insanlardan biriydi. Milli Mücadele de kendi yanında çok hizmetleri olmuştu. 22 yıl askerlik yapmıştı Halkın itimadını kazanmış bir insandı. Köylüler, müşküllerini halletmek için, hep ondan yardım beklerlerdi. O, köylerden ilk okuyan da bendim. Babam benim öğretmen olmamı istiyordu. (Sen öğretmen ol ki, köyünün çocuklarını okutup yetişirsin. Köyde olmanın ki köyüne hizmet edebilmelisin.) dendi.

Bir gün geldi ben öğretmen oldum. Bir öğretmen hanımınla evlendim. Mersine yerleştik. Rahat bir hayat yaşıyorduk. 1937 senesinin son baharıydı, babam hastalanmıştı. Beni de görmeyi çok arzu ediyormuş. İzin aldım, düğüm köyün yollarına, vardım onun yanına. Konuşuk çok şeyler konuştuk. Onu, Ankara'ya Gülhane Hastahanesine götürdüm, tedavisi için uğraştım. Bir gün beni gökeli yanına: (Ben seni ellerin memleketinde çalışm, rahat bir hayat yaşasın diye okutmuşum. Bir hayvan sürüsünden farkız yaşayan köylülerin senden hizmet bekliyorlar Köyüne gidip çalışmazsan sana hakkımı helâl etmem. Benim için günler çok kuzaldı) demişti. Aradan çok geçmedi. Ebediyete intikal etti

Mersin'e döndüm, eşimle görüştüm. Babamın arzularını yerine getirme hususunda fikrini sordum: (Ben razıyım. Mersin olacağına sizin köy olsun. Fakat köyde okul yoktur) diyordu. Okul olsa dahi bir öğretmen olarak köy çocuklarına okuyup yazma öğretebilmekten başka elimizden ne gelirdi. Öğretmeni kim desteklerdi? Halbuki, büyük ATATÜRK: «Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir.» demiş miydi? O halde, ATATÜRK'ün izinde olmak palsvrayla olamazdı. Onun gösterdiği yoldan yürümek ve hedefe ulaşmak gerekiyordu.

Dünyada, geri kalmış memleketlerin ne şekilde kalkındıklarını inceleme merakı ben de uyandı. Bilhassa Almanyanın harpien sonra ki durumunu ve harap olan bir memleketin nasıl mamur hale geldiğini araştırdım. Japonya nasıl kalkınmış, Amerika bu hâle nasıl gelmiş? Bunlar hakkında epeyce malûmat topladım. Var dığım netice şu oldu: Geri kalmış ülkelerin kalkınmasında, teşkilatlanmak gerekir. Halkın teşkilatlanma arzusunun uyandırılmak lazım. İşte bu uyandırma arzusu iyi sevki idare edilecek, halkın içinden çıkan ve onların itimatlarını kazanabilen liderler bu millet ile neler yapamaz. İşte ATATÜRK'ün başarısı...

Teşkilât olarak, en iyi teşkilât Kooperatifçilikti. Fakat Türkiye'de Kooperatifler bir türlü başarı sağlayamamışlardı. 1934 yılından yani Dünyada kooperatifçiliğin ilk doğuşundan bugüne kadarki gelişmesini ve muhtelif memleketlerde başarının nasıl sağlandığını, engellerin nasıl yenildiğini ve Türkiye'de neden gelişemediğinin sebeplerini yeteri kadar inceledim

Önce köy imamlarına eğitim

1958 İlkbaharında köyüne gittim. 12 köyün imamlarını, babamın ruhuna bir mevlüt okutacağım vesilesiyle davet

ettim. Onlara, köylerimizin nasıl kalkınabileceği hakkında izahat verdim. Köylerimiz orman içi köyleriydi. Geçinme zaruretleri yüzünden halk ormanları tahrip ediyordu. Aç insanların başka karnı doyuracak bir imkânları da yoktu. Orman İdareleri orman tahriplerini şiddetle tetbirleriyle önlemeye çalışıyorlardı. Köylü, küfür, dayak ve mahkeme zabıtlarından başka bir işlemi Orman İdarelerinden görmüyordu. Halbuki mer'î bulunan 6831 sayılı Orman Kanunu orman içi köylülerine o kadar çok haklar tanımıştı ki, kanun ormanların gelirleri orman içinde yaşayan halkın kalkındırılmasına sarfedilecek. Bu, kâfi gelmediğinde her yıl elli milyondan fazla olmak üzere bölgeye tahsisat konacak diyor du. Orman İdarelerinin halkın kalkınmasında rehber olmasını şart koşuyordu. Halbuki halkımız bir çok yerlerde, Orman İdaresinden haklarını alamıyordu. Mürteliklin karnını doymamak mecburiyetinde kalıyorlardı. Onlara, Orman Kanunu sive birçok haklar tanımış dediğim zaman onlar, Orman Kanunu olarak sopya taniyorlardı. Bizim muhtar da, suç işleyenlere Orman Kanununu tatbik ederdi. Mevlüt bitti, biz hocalar la bir odaya çekildik. Onlara Kooperatifçiliği anlattım. Harpien sonra Almanyanın nasıl kalkındığını misallerle belirttim. Biz de bir kooperatif kursak bu suretle birleşsek ve kalkınmak için beraberce çalışsak, bana yardım eder misiniz dedim. İşte daima hurafelerle uğraşır ve gerici diye yediğimiz köy imamları gözlerinin içleri gülererek ve memnuniyet ifade eden bir tavırla: «Elbette bu şekilde çalışırız. Biz sana yardım etmiyeceğiz, sen bize yardım etmey düşünürsün. Seni başımızda çekik diye tapırız. Zaten dinimiz de terakkiyi emreder. Bunları bir de köy muhtarları, ağlar ve partilerle hep beraber görüşelim. Anlattığına göre yapılmıyacak işler değil. Elin gavurunun yaptığını biz dünden yaparız» dediler. Birçok hususları daha görüştük, sonra yattık, sabah oldu. Ertesi gün yine toplandık ve karar verdik: Önümüzdeki cuma günü Pağnık camisinin önünde toplanacağız. Hocalar, muhtarlar, ağalar, partiler ve öğretmenler de gelecekler. Bunları inamlar temin edecek. Kağı Osman hoca ile Hacı Ahmet hoca köylere tek tek delişecekler. Bu düşünüşümüzü toplum kalkınması arzumuzu halka anlatacağık. Cuma gün de Pağnık Camisinin önünde toplanacağız. Namazdan sonra ben halka izahat vereceğim.

Hacı Ahmet Hoca nutuk çekti

Cuma günü olmuştu. Sabahın erken saatlerinde uzak köylerden adamlar akın akın geliyorlardı. Etrafına toplanıyorlar, hoş beş edip konuşuyorlardı. Saat 12 ye geliyordu. Halkın sa birsızlanmaya başladığını gören Hacı Ahmet Hoca bir taş üstüne çıktı: «Ey cemaatimüşlimin, namazdan sonra kimse dağılmasın. Hayır Goparatif kurulacak. Buralar şehir olacak. Pavlı bir memleket işi var. Gönüşup ağnaşacağız. İnkeler kurulacak. Gaylelerde kumar oyanmayacak Herkes iş bulunacak. Çalışıp para kazanacağız. Yokluktan gurtulacağız.» diye bir nutuk çekti. Namazda, Kadı Osman Hoca da, dinimizin terakkiyi emrettiğini anlatarak bir hayırlı iş düşünürüz. Namaz bitince dışarda toplanma diye tenbih ediyordu.

Namazdan sonra dışarda bine yakın halk toplanmıştı. Ben onlara köy kalkınması ve kooperatifçilik hakkında yeteri kadar izahat verdim. Sorularını cevaplandırdım. Halka teklif ettim: Köylerimizin hocaları, akliyetleri, bizim le çalışmayı hemen kabul edenler, muhtarlar, öğretmenler, parti ocak başkanları akşam bura da kalsınlar. Biz onlarla daha etrafı görüşelim, anlaşalım. Onlar sizlere anlatsınlar. Halk bu teklifi muvafık gördü.

Partiye girmek yasak dediler

Akşam, hocalar, öğretmenler, parti ocak başkanları, muhtarlar ve akli yeterler Pağnık köyünün kahvesinde toplandık. Kooperatif, İstihsal - Nakliyat ve satış mevzu larını içine alacağı ve köy orman kooperatifi olacağı. Buna sebep 6831 sayılı Orman Kanununun bu gibi kooperatiflerin kurulmasını teşvik etmesiydi. Orman Kanununun Köy Orman Kooperatifi ile ilgili 40. maddesini halka okudum. Maddenin esbabı mucibesindeki tafsilâtı da okuyup izah ettim. Maddenin esbabı mucibesinde şu şekilde geniş izahat vardı:

«Devlet Ormanlarında her nev'î işlerin tercihan orman içinde ve civarında yaşayan vatandaşlara yaptırılması suretiyle, onlara geçim imkânları ihzârı ve vatandaşların orman kooperatifi kurdularını takdirde, kollektif çalışmayı teşvik etmek maksadıyla müteakip maddelerde tebarüz ettirildiği vechiyle kendilerine yapılmaması mümkün olabilen bîznet ve yardımların temini 40. madde ile sağlanmış bulunmaktadır.

40. madde ile orman mahsullerinden istifade hakları tanınan köylüler, aralarında köy orman kooperatifi kurdularını takdirde pazar ihtiyaçları için verilen enval miktarının arttırılması ve kooperatiflerin vadeli veya taksitle satış imkânlarından faydalandırılmaları maksadıyla vaz'olunmuştur.

Bu maksatla lâyhaya konulan teşvik edici hükümlerin, gayesinin tam ve kâmil bir şekilde tahakkuk ettirebilmesi için kooperatif kurmayan köylerle, kooperatif kuran köylerde buna dahil olmayan vatandaşların bu hak ve faydalarından istifade ettirilmemesi ayrıca hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümlerle, kooperatif kurmak ve bu suretle yekdiğerini desteklemekle bazı hak ve imkânlar elde eden vatandaşlarımızın sosyal yardımlaşma suretiyle kalkınma, inkışaf ve kabiliyetlerini de temniye edecekleri düşünülmektedir.

İşte biz kooperatifi Orman Kanununun bu teşvik edici hükümlerine müsteniden kuracağız. Orman Köylüsü ile ilgili pekçok teşvik edici hükümler Orman Kanununda mevcuttur; fakat tatbikatta hiç yoktu.

Konuşmalar çok iyi bir hava içinde cerayan etti. Muhtelif siyasi kanaattaki insanlar bu konuda birleşiyorlardı. Hepimiz bu işte elele verip beraber çalışacağımıza namus sözü verdik. Onların hemen hepsinin benden istedikleri şuydu: (Kooperatifin kuruluş muameleleri bitip, faaliyete geçtiğinde ben Öğretmenlik görevinden istifa edeceğim. Kooperatifin başına geçeceğim. Onlar beni madî manevî her türlü imkânlarıyla destekleyecekler. Ben hiçbir siyasi partiye girmeyeceğim ve parti işleriyle de uğraşmıyacağım.)

Bu kooperatif faaliyete geçeli beş yıl oldu. İki taraf da sözlerinde durdu. Halkta bir çözüme olmadı. Ben de kooperatifin başındayım. Hiçbir siyasi partiye de meylenmiş değilim.

Bu kooperatifi kurduğumuzda, biz düşünmüştük ki, ilgili Devlet Dairelerinden her türlü desteği göreceğiz. Herkes bize yardımcı olacak. Milletimizin kalkınması ve bizim bir model meydana getirmemiz için gerekli müzaheret hükümetler gösterecekler.

Aman bunlar ne tatlı hayaller imiş. Devlet idaresinin ıgyüzü, bize neler öğretti. Devlet için de Devlet gibi yaşayan Orman Genel Müdürlüğünde ne dolaplar dönermiş. Orman suçlusu olarak zavaflı orman köylülerine nasıl iftira atarlarmış gelmiş geçmiş hükûmedere nasıl af yollar yutturulmuş? Keşke bunları görüp öğrenmeseydim...

A.B.D.

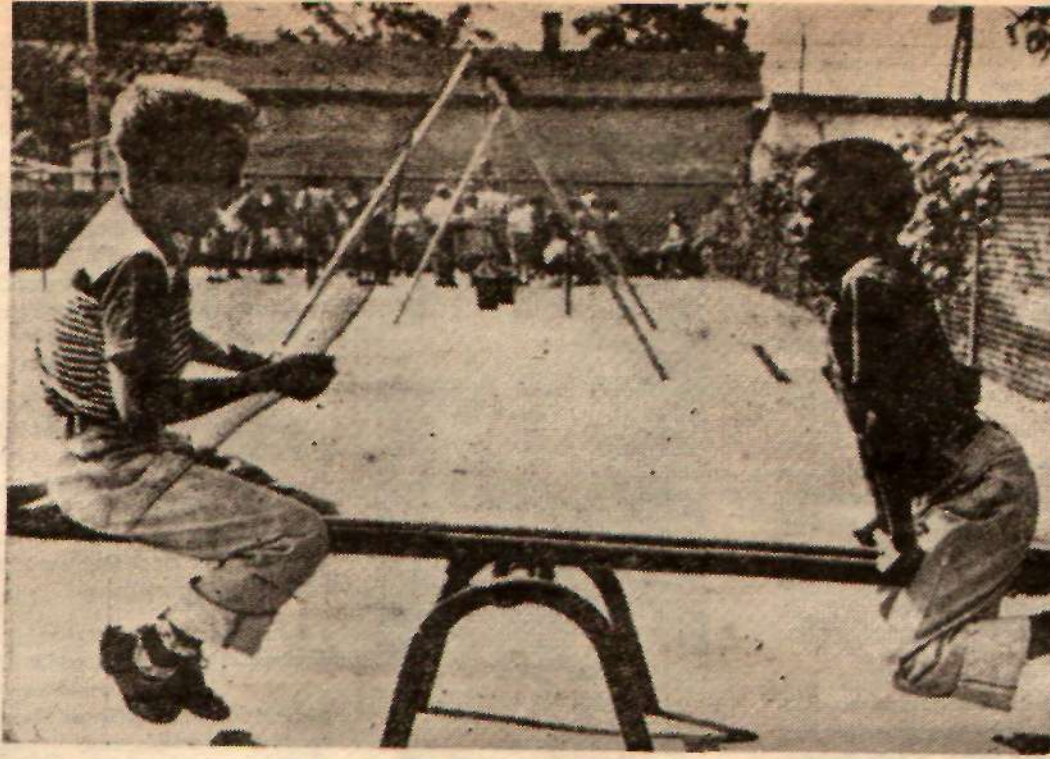
Siyah - Beyaz savaşı
şiddetleniyor!

Amerikan zencilerinin insan hakları mücadelesi yeni bir safhaya girmektedir. Siyah küteler, başarının birlikte ve dayanışmada olduğunu anlamışlardır. Alabamann Birmingham şehrindeki son protesto yürüyüşleri bu dayanışmanın sağlam örneğidir. Nitekim Birmingham gösterilerine dışardan bir çok zenci katılmıştır. Diğer siyah azınlık grupları, ıleri fikirli beyazlar ma sevdiler de zencilerle dayanışma halindedir. Bu gruplar, ırk eşitliğine aykırı davranışlara son ve rilmeye, Birmingham'a yürüyüşceklerini açıklamışlardır.

Kennedy hükümeti yüzlerce zencinin tevkifine yol açan son Birmingham olayları karşısında seyirci kaldı. Federal Hükümet, bu federe devletlerin yetki alanına giren bir mesele diyor.

Anayasa dar bir hukukçu kafasıyla yorumlanırsa Kennedy haklıdır. Federe devletler, bir ırk e ikel insan haklarından yoksun kılabilirler ve merkezi hüküme buna karşı hiç bir şey yapamaz. Nitekim zenci öğrenci Meredith'in kanunsuz şekilde üniversiteye girmesi önlenince, yüzlerce silâh lı askerî seferber eden Kennedy, bu sefer bir şey yapamayacağını pesinen ilan etti. Bu konuda mahalli hükümetler hükümler, merkezi hükümet acizdir. Yapılan çeşitli değişikliklere rağmen Anayasa merkezi hükümeti ırk e şitliğini sağlayacak bir güce ulaştıramamıştır. Güneyli beyazlar güçlüdür ve üstün ırk görüşünden kolay kolay vazgeçmeye ni yetli değildir. Bu sebeple, güney deki beyaz - siyah mücadelesi, neredeyse 19. yüzyıl Avrupasının burjuva - proleter savaşına dönülebilecektir. Mücadelenin kan dş kühmeye yol açması zenci liderlerin sabrı ve olgunluğu ve uzak görüşlülüğü sayesinde önlenmektedir.

Dünya ve hattâ Amerikan kamu ovunun büyük çoğunluğunun yap larında olduğunu bilen liderler, bu rıççı protesto yürüyüşleri ve artan zenci dayanışması sayesinde, ırk eşitliğini gerçekleştireceklerine inanıyorlar. Bu uzun, sabırlı, fakat başarıya ulaşacağı muhakkak bir çabadır.

Amerikada siyah - beyaz iki çocuk
Göstermelik resim...

İNGİLTERE

Sosyalizm ilerliyor.
Mahalli seçimlerde
İngiliz Sosyalistleri büyük başarı sağladı

İngiltere, artık genel seçim havasına girdi. Gerçi Muhafazakârlar, 1964 Ekimine kadar iktidarda kalamaz. Fakat herkes seçimlerin gelecek ilkbaharda yapılacağını tahmin ediyor ve ona göre hazırlanıyor. Hatta seçimlerin önümüzdeki sonbaharda olacağını söyleyenler bile var.

Seçimlerin bu sefer İşçi Partisi tarafından kazanılacağı hususunda bütün gözlemler birleşiyor. Nitekim geçen haftaki mahalli seçim sonuçları da bu tahminlerin doğruluğunu bir defa daha gösterdi. Seçimlerde, İşçi Partisi 544 yeni kol tuk kazandı. Muhafazakâr Partinin kaybı ise 550 koltuktur. Bu rakamlar, İşçilerin pupa yelken iktidara gittiğinin delilidir. Alman mahalli seçimlerinde de, Adenauer'in partisi

büyük bir yenilgiye uğramış, sosyalistler durumlarını kuvvetlendirmiştir. Alman Genel seçimlerinde de sosyalistlerin başarısı kuvvetle muhtemel sayılmaktadır. Son İtalyan Genel

seçimleri de, solun zaferidir. Böylece Avrupada, pek kısa bir zaman sonra sosyalist iktidarlar göreceğiz.

Avrupada sosyalist bir iktidar, Doğu-Batı münasebetlerin

PARİSTE BİR
PENCERE
MADRIDDE
ÖLMEK
Attilâ İLHAN

Bir film adı, bu. Şu günlerde Paris sinemalarında geçiyor. Yaşı 40 çevresinde olanlar, İspanya der demez büyük matadorlardan ve rezil kas tanyetlerden önce, silâhla ayaklanan bir faşizmin doğduğu İspanya Cumhuriyetini hatırlıyorlarsa on onların namus borcudur. İkinci Dünya Savaşı öncesi gazetelerinde yorgun mitralyözlerine o muz vermiş, yanlış ümitler ve ci ümitsizliklerle buruk; Bilbao, Sevilla ve Madrid savaşçıların resimleri basıldı; gözlerinizin önüne gelmiyor mu? İspanyada dövüşmek dört ana hürriyet ve bütün kardeş hürriyetler için dövüşmek demektir. İnsanlık onuru ve demokrasi için dövüşmek! Dört dünya köşesinin hürriyetçi erkekleri Azrail'in İspanyol sofrasında bulmuşlardı bile.

Hitler ve Mussolini'nin tank, uçak ve barutla beslediği Franco ve gerici Falanj Partisi; yetersiz yeteneksiz; büyük demokrasiler tarafından adeta terk edilmiş olan Cumhuriyet ordusunu sonunda vurdu kırda dağıttı: İspanyol ölümleri uzamış sakalları ve kanlı suratlarıyla mangal yürekli sairlerin eserlerine unutulmaz yiğitlik türkülleri olarak girdi. O kadar. İspanyada faşizm o gün bugün, gerici ve kötü, zalim ve çirkin ne varsa elinin altında tutunarak, sımsıkı yaşıyor. Fakat Cumhuriyetin nasılsa sağ kalabilmiş savaşçıları; kimisi Avrupa ve Amerika gurbetlerinde, kimisi kan ve ölüm bahasına İspanyanın içinde demokrasinin ve sosyalizmin ilkelerini yüksekte tutmağa savaşıyor. Madridde ölmek! İşte bu XX. yüzyıl tragedyasının filmi: Dokunaklı, acı ve inanılmaz yacak kadar yeni.

Yeni, çünkü: film ilk çıktığı günlerde Julian Grima'u Madrid'de kurşuna dizdiler. Evet, si-

vil savaştan yirmi beş yıl sonra sözüm ona o sırada işlediği cürümler yüzünden. Caudillo'nun el ulağı bir askerî mahkeme sağ lambığı iyice su götürün «delâli-subutiyye müstend» idam kararını verdi. Kim bu Julian Grima'u? İspanya savaşının eskilerinden, aşırı solcu. Yirmi beş yıldır mücadelesini İspanya dışında sürdürmüştü. Bu defa aynı anaçta memleketine girmiş. Yakalanmışlar. Nedir suçunun cezası, verilmişine hükümlenen suçlar idamın gerektirecek ağırlıkta değil; ve Caudillo, yani diktanın başı, ilkenin tek ve tartışmasız hâkiminin onun ölmesini istiyordu. Bunun için askerî mahkeme, yirmi beş yıl öncesinden delil aramalar v.s. Bilmem oralara kadar yansıdı mı hür dünyanın bu kadar karışmadaki şahısları? Belçika ana krallığından Krusçef; Fransız Sosyalist partilerinden çeşitli milletlerarası hukuk teşekküllerine kadar yüzlerce, binlerce gerçek ve tüzel kişi bu haksız ölümü önlemek için General Franco'ya meşajlar gönderdi, telgraflar çekti, mektuplar yazdı. Son dakikaya kadar radyo, radyo, teleks, teleks, telefon telefon ve ne türlü İspanyol şarkıları halinde bir af haberi beklendi. Bosuna! Julian Grima'u bir şafak vakti kurşuna dizdiler. Julian Grima'u, eski müettipli eski savaşçı; iç savaşın son ve yeni şehidi oldu. Tam yirmi beş yıl sonra.

Şimdi sözü şuraya bağlamak istiyorum: Bu Fransız halkı cidden hürriyet canbazı, haksızlığa da baş eğmüyor. Nasıl zamanında Allaha inanmayan Voltaire, katoliklerin zulmüne karşı protestan Callas'ın uğradığı haksızlığa karşı ayaklanmışsa; nasıl Yahudi olmayan Zola, Dreyfüs'ün ezilmesine rıza

dekl yumuşama yönündeki gelişmeyi kuvvetlendirebilir ve Avrupanın azgelmış ülkelere karşı olan tutumunu daha anlayışlı bir hâle getirebilir. Fakat kaderini şimdiye kadar Avrupadaki muhafazakâr iktidarlara bağlayan Türk Hükümetlerinin, sosyalistler karşısında durumu ne olacak? Amerika yardım yükünü götüğünce Avrupaya kaydırmaktadır. Ayrıca Müsterek Pazar ile bir ortaklık anlaşması imzalamak üzere bulunuyoruz. Bu sebepler yüzünden Avrupaya olan tâbi yetimiz artmaktadır. Avrupalı sosyalistlerin ise, köklü reformlardan kaçınan muhafazakâr hükümetlere, çok büyük bir sempati duymıyacağı aşıkardır. Ancak Avrupadaki sosyal değişikliğe ayak uydurabilen bir Türkiye, Batı ülkelerinde sevgi, saygı ve sempati uyandırabilir. Herhâlıkarda, sosyalizmin Avrupadaki başarıları, Türkiye'de de sosyalist uyanışı hızlandıracaktır.

CEZAYIR

Cezayirli, hayvan stokunu koruma amacıyla, Başkan Bin Bella'nın tavsiyesine uyarak, bayram kurban kesmede geçirdiler. Halkçı bir idarenin

göstermemiş namus ve haysiyet sesini yükseltmişse; şimdi de komünist olmayan, hattâ komünizm karşı olan Fransız aydınları bu Faşizm gösterisini öylece protesto ediyorlar. Biliyor musunuz ki Julian Grima'u olayı patlak ve retil, Fransada gösteri üzerine gösteri yapıyor: İspanyol Elçiliği önünde toplandılar, «Libertad!» diye bağrdılar. İnsan Haklarını Koruma Derneği bir açık hava toplantısı düzenledi, protesto için: Republique meydanında her cesit fikrin adamı 50.000 Parisli tir öz gürlük rüzgarı olarak uğradı. Aynı size protesto hareketine giren teşkilâtlardan bazıları: Fransız sosyalist partisi, Fransız Birleşik Sosyalist Partisi, Demokratlar Birliği, Hericiler Birliği, Sendika merkezleri: CGT, CFTC, FO FEN v.s. Ayrıca öğretmenler Birliği, Jacobinler kulübü, Fransız Kadımlar Birliği v.s. (Komünistleri saymıyorum, onlar kıyameti koparıyor). Aynı size gösterilerle protesto hareketine katılan şehirlerden bir kaç: Marsilya, Lille, Bayonne, Perpignan, Nantes ve tabii Paris! Fransız basını hemen hemen ağız birliğiyle bu dikta zulmünün karşısında idi. Galiba Le Combat'da şöyle bir cümle okudum: «Franco, unutanlara, asıl kimliğini gösterdi: Hitlerin ve Mussolini'nin hepsini, iç savaşın elleri kanlı elebaşı olduğunu! Dahası, en güzeli ne: Fransız rad yolarında Madrid'de ölmek filminin şarkıları, bütün o Cumhuriyetçi İspanya destanının dumanlı hüznü ve erkekçe ümitsizliği, televizyonda aynı film resimleri: Hitler yapısı Faşist tankları üstlerine üstlerine geliyor. Zeytin ağaçları yanmış yangın nefesleriyle işli yıkık duvarda hep aynı yazı: «Arç ba Frente Poular!»

Mustafa Kemal! Hâkimiyet ve rilmey, almır demişti. Hürriyet de. Fransız halkı bunu biliyor Hürriyetini bir kere almış, bir daha kaybetmek niyetinde değil! Bekli de bu yüzden dünyanın neresinde, kimin özgürlüğü çignensin çignensin burada ayağa kalkıyorlar. Hayır! Demek için.

TÜRKİYE
KREDİ BANKASI A.Ş.
SERMAYESİ 20.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Subeleri:

İZMİR
BEYOĞLU
ADANA
GALATA
KADIKÖY
OSMANBEY
ANKARA
BEYAZIT
EDİRNE

SAMSUN
HASKÖY
ÇAPA
KONYA
YENİŞEHİR
İSKENDERİNE
BURSA
MERSİN
BAKIRKÖY

ANAFARTALAR

Her türlü bankacılık muamelesi
Zengin ikramiyetli
küçük cari hesaplar.

Başkanı, şimdiki halkın güvenine sahip. Bu güvene ulaşmak için Başkan Bella, halk yararına tedbirler almaya çalışıyor. Bu tedbirlerin en önemlisi, Cezayiri terkeden Avrupalıların tarım ve sanayi işletmelerinin yönetimini işçilerin ve köylülerin alması oldu. Bin Bella şimdi de bir «Köylü Kongresi» toplamayı düşünüyor.

Bin Bella, Yugoslav Ajansına bu konuda şunları söyledi:

«Terkedilmiş topraklar üzerinde yaşayan köylülerin herhangi biri için çalışmadıklarını, çalışmalarının her şeyden önce kendi zararlarına olduğunu mutlaka anlamaları lazım. Biz bu toprakların geleceğini Fellâhların eline bırakırken, onlara olan inancımızı ortaya koyduk...»

Şimdi bir ekonomik doktrin ortaya koymak lazım. Memleketin teçhizatına ve dayatışına sandığına ne miktar ayracağımızı tesbit etmek gerek. Dayatışma sandığı özellikle işsizlerin ve geri kalmış bölgelerin yararına kullanılacak. Zira unutmamak lazım ki Cezayir, sadece Mitica ve Bön ovasından ibaret değil. Biskra, dağlık bölgeler ve ihmal edilmiş

diğer topraklar da Cezayirdir. Bu bölgeler gelişme imkânlarına sahiptir. Biz bu Dayatışma sandığı sayesinde, işsizlik meselesini, çözmeye çalışacağız. İnancımız ki, Cezayirlilerin dayatışması her şeyden önce, Dayatışma Sandığı yoluyla, zengin bölgeler ile fakir bölgeler arasında olmalıdır. Bu yapılmazsa, uzun vadede eski sömürgecilerin yerini yenileği olacak. Memleketin güneyine nazaran kuzeyde bir imtiyazlar grubu ortaya çıkacak. Bu memlekette, her ne pahasına olursa olsun böyle imtiyazlar istemiyoruz.

Görülüyor ki bir ekonomik doktrin ortaya koymak ve yatırımlara, amortismanlara ve dayatışma sandığına gidecek fonları tesbit etmek lazım. Geri kalan, iyi tesbit edilmiş normlara göre, işçiler ve köylüler arasında paylaşılacak...

Tamamen demokratik ve radikal bir tedbirden çok şeyler bekliyoruz. Bu tedbir, Köylü kongresidir. Kongre, 1 - 2,5 ay içinde toplanacak. Halen ekonomik doktrinimizi belirten metinler dağıtık. Bunu sirkülerle tesbit edecek. Daha sonra, demokratik yol-

Bin Bella
Sosyalizm yolunda

hip degillerdir demek hatahdır. Bu bölgeler, ihmal edildikleri için gelişmemişlerdir. Şimdiye kadar sadece dar bir sahil şeridinin gelişmesiyle ilgilenilmiş, gerisi unutulmuş. Şimdiki Yönetim Komiteleri valiler tarafından tayin

ettikleri Komiteler istemiyoruz. İstiyoruz ki Yönetim Komitelerini bizzat fellâhlar seçsin. Bu sebeple seçimlere gideceğiz. Seçilen Yönetim Komiteleri, Köylü Kongresi halinde toplanacak. Kongreyle Ekonomik Doktrin konusunda tartışacağız. Hazırladığımız metinleri Kur'anımız yapmaya niyetli değiliz. Fellâhlar, bu metinler üzerinde tartışacaklar ve düşüncelerini belirteceklerdir. Fellâhların teklifleri ve teklifleriyle, bu metinler düzeltilecek ve zenginleşecek.

Diğer bir mesele de sendikaların, UGTA'nın oynayacağı roldür. İki meseleli bağlı olduğu kantondayım. Sendikacılığın bu memlekette canlı olması ve Yönetim komitelerinin motorünü sendikacıların teşkil etmesi zarurî.

Sendikalar Konfederasyonu için de önemli bir sendika teşkil edecek olan bir tarım sendikacılığı yaratılmalıdır. Meselelerin farkında olan arkadaşlarımızla temasa geçtik. Bu arkadaşların bevanlarına ve yayınladıkları metinlere bakınız. Ancak bu sendikaların aksiyonu sayesinde, Yönetim Komitelerinin iyi bir şekilde işleyeceğine inanıyorum.

Başkan Nâsır
Birlik suncağı

ORTADOĞU

Nâsır Baasçılara ikinci raundu kazandı

Suriyede Baasçıların bu taraftan Nâsır'ın izinde birlik çözümleri yapmak, öte yandan içerideki Nâsır taraftarlarını tasfiye etmek politikası karışıklığa yol açtı. Önce Nâsır'ın gençler sokaklarına döktüğü, sonra Nâsır'ın bakanlar istifa ettii. Mısır basınında da öfkeli sesler yükseldi ve Nâsır Cezayir'den erkence geri döndü.

Karışıklıklar, Baas'ın tek başına Suriyede duruma hakim olmasının güçlüğüne ortaya çıkardı. Nitekim geçen haftanın sonunda Salih Bitar kabinesi istifa etti. Sami Cundi kabineyi kurmaya çalıştı, başaramadı. Tekrar Salih Bitar sahneye çıktı. Huzursuzluk henüz önlenmiş değildir. Irak'ta da Başbakan Hasan Elkebir kabinesini yeniden dengeli bir şekilde kurmuştur.

Son olaylar, Nâsır — Baas çekişmesinde İbrenin Nâsır lehine kaydığını göstermektedir. Baasçılar derhal Nâsır'la federasyona gitmelerine ve birlik fikrinin çam piyonluğunu yapmalarına rağmen, Irak ve Suriyedeki hâkim durumlarını korumak istemişlerdir. Nâsır ise bütün birliği ve ilerici kuvvetleri tek bir partide toplayarak, Baas'ın hâkimiyetini kurmaya çalışmaktadır. Görünüş fikirlerini kabul ettirmek için Nâsırın Baasçılardan çok daha güçlü olduğunu göstermektedir. Fakat Baasçılar direnmektedir. Bu direniş Ortadoğuda beklenmedik olaylara ve istikrarsızlığa yol açabilir.

Dr. Sami Cundi
Kuramadı...

YÖN, 15 MAYIS 1963

HEPİMİZİN CEBİNDE

TÜS

BASIN — 3886/92

TEKEL KİBRİTİ

ÖRSAN ÖYMEN

Bonn'dan yazıyor

İKTİSADİ HARİKALAR DİYARINDA SOSYAL KAVGA

Almanyadaki büyük grev uzun müzakerelerden sonra bir uzlaşmaya vardı. yüzde 8 ücret artışı isteyen işçiler, yüzde 7 artış elde ettiler. Yalnız bu artışın yüzde 2 si 1 Nisan 1964 ten sonra ödenecek. Erhard ise yüzde 3,5 tan fazla ücret artışı mümkün değil diyor. Aşağıdaki yazıda grevin hikâyesini ve «Alman Mucizesi» nin bilinmeyen yanlarını bulacaksınız

Sokaktaki Hans, «Alman İktisat Mucizesinin» parlık sayfalarının sonucunu da çevirdi. Geriye yaldızlı bir kapak kalmıştı.

Takvimler 1 Mayıs, saatler «0» gösteriyordu. 1 Mayısın bütün Almanya'da işçi bayramı olarak ilan edildiğinin 73 üncü yıldönümünde, Stuttgart Hölden caddesi 1/c adresinde 20 kişi bir araya gelmiş, harp sonrası Almanya'nın sosyal hayata ağır bir darbe in direcek olan kararı görüşüyorlardı... Bu yirmi kişi, Baden-Württemberg eyaletindeki 800 kadar metal işleyen fabrikanın sahip ve temsilcileriydi. Biraz sonra alacakları karar ise, «Lokavt» adı en ağır işveren silahının kullanılmasına karar verdi. Metal sanayisindeki grev 10 saat kadar önce 100.000 kadar işçiyi başlamıştı... Grev 1928 yılından beri ilk defa olarak toplanan lokavtla mukabele edilecekti... Bu, ilk nefeste 800 fabrikada çalışan 320 bin işçinin - ki aralarında Türk işçileri de bulunmaktadı - kapıdışı edilmiş demekti... Sonra Nordbadende bir 75 bin daha... Grev, Ren ve Ruhr havzasına da yayılırsa rakam iki milyonu bulacaktı... İktisadi harikalar diyarı, en büyük sosyal savaş arifesindeydi...

Adil pay

Sosyal savaş Metal sanayisinde çalışan işçilerin, ücretlerinde yüzde 8 lik bir artış talep etmesiyle başlamıştı. İşveren önce ücret artışına «dur» demek üzere geldiğini hatırlatmış, daha sonra yüzde 3,5 zammına razı olabileceğini açıklamıştı. Alman Sendikalar Birliğinin (DGB) en en kuvvetli sendikası olan (1,8 milyon üyeli) Metal Sanayi Sendikası dayatıyordu:

Ya yüzde 8; ya da grev.

İki eyalette yüzde 90 a yaklaşan oylamalarla grev kararı alındı. İlk olarak Baden Württembergte 100 bin kadar işçiyi grevin tatbikine geçildi. Sabah saat 4.30 dan itibaren fabrikaların kapıları grevçiler tarafından tutulmuştu. Sokaklarda «Millî gelirden adil pay» ibareli dövizler doluyordu

Devler toplanıyor

20 ler Stuttgartta, Holden caddesi 1/c adresinde toplandılar. İşçilerin bu taleplerine artık bir son vermek lazım geldiğini belirttiler. Aralarında meselâ AEG firmasının temsilcisi vardı. 1950/51 bilançosundaki 39 milyon marklık muamelesi 1961/62 bilançosunda 350 milyona ulaşan AEG firmasının temsilcisi... Meselâ aralarında Daimler Benz AG'nin temsilcisi vardı. 1950/51 bilançosunda 710 milyondan 1961/62 bilançosunda 3 milyar 28 milyon marka ulaşan muameleye rağmen işlerinin iyi gitmediğini söyleyen Daimler Benz AG'nin temsilcisi... Meselâ aralarında Robert Bosch GmbH buz dolapları firmalarının temsilcisi, 10 yıl içinde yüzde 150 oranında kâr eden Bosch temsilcisi... Sonra kârın gene aynı sürede 7 misli arttıran Haniel ailesinin Esslingen AG'si...

Rekabet endişesi

İddialarına göre dış piyasa ile rekabet edemiyorlardı. 1962 ihracat tempoları düşmüştü. 1960 da yüzde 16,4 olan ihracat hızı, 1961 sonunda yüzde 6,3'e kadar inmişti. İşçi ücretleri habire yükseliyor, eğri, produktivitenin üzerine çıkıyor, ucu kasalara dokunuyordu. Oysa, metal sanayisindeki ihracat hızının düşüşü son yıllarda sadece Almanya'ya has bir düşüş değildi. Meselâ aynı rakam Fransa da - aynı yıllar arasında - yüz-

de 22,4 ten 5,2 ye, Amerikada 16,7 den 1,6 ya, kapitalist ülkelerin hemen hemen hepsinde ortalama olarak yüzde 11,6 dan 4,4 e düşmüştü... Almanyanın 1962 deki yüzde 63 lük rakamı bunlar arasında en iyisiydi. (1) Öyleyse rekabet tehlikesinden bahsetmek de yerlizd.

Bir Fenik bile değil

Gene «IG Metal» in hesaplarına göre, Metal sanayisinde işçiyi ücret olarak ödenen her yıl 1 Markın 38 feniki işletmecininin bürüt kazanç hanesine giriyordu. İşçinin yüzde 8 lik ücret zammı kabul edilirse, İşletmecinin kazanç hanesindeki her 38 fenikte sadece 0,7 fenik azalacaktı. Yani 1 Fenik bile değil. Ama büyük konservlerin sahipleri, yüzde 8 lik bir ücret zammını kabul etmektense «lokavt» yaparak işçiyi hadını bildirmeyi daha uygun buluyorlardı... Lokavt yaptığı takdirde, sadece bir haftalık zıyan. İşçiyi vereceği yüzde 8 lik zammın bir yıllık tutarından fazla olacaktı... Ama olsun... Maksat işçiyi, altesini, sendikasını zor durumda bırakmak sermayenin hâkimiyetini kafasında çinlatmaktır.

Metal işçisinin

gerçek durumu

Metal Sanayisinde çalışan işçinin tarife ücretleri diğer sanayi kollarına nazaran oldukça düşüktü... Nitekim resmi istatistikler bile 1961/62 yıllarında efektif ücretlerin tarifeli ücretlere nazaran hızla arttığını açıklamaktaydı... Sonra, meselâ 1961 yılı sanayi işçisinin aylık ortalama kazancı Sanayi Birliği raporlarında 538 mark

olarak belirtilirken, bu miktar metal sanayi işçisinde ortalama 450 civarındaydı. Meselâ Güney Almanya'da metal sanayisinde çalışan işçilerin yüzde 30'u 370 mark, yüzde 32 si 440 mark yüzde 37 si de 450 mark ve yukarısında ücret almaktaydılar. Üstelik Almanya'da işçi ücretlerinden kesilen sosyal sigorta ve vergiler son derece ağırdı. EWG raporları, Ortak Pazar üyesi memleketlerle yapılan mukavelede Almanyanın bu kesimler yüzünden bakımından başta geldiğini belirtmekteydi.

Metal sanayisinde çalışan işçinin sadece yüzde 4'ü çocuğunu yüksek okulda okutabilmekteydi. Gene aynı işçi, ancak 17 saat 2 dakikalık çalışması ile aşağıdaki malları satın alabilmekteydi: «1 kilo Margarın, 1 kilo sığır eti, 1 kilo patates, 1 kilo yağ, 1 kilo portakal, 1 kilo pirinç, 1 kilo şeker, 1 kg. ekmeğe, 1 kilo süt, 10 yumurta, 1 litre bira 1 paket sigara, 1 sinema bileti, 1 saç traş, 10 km.lik tren bileti...»

Aynı şeyleri satın alabilmek için bir işçi Amerikada 6 saat 46 dakika, İsviçrede 9 saat 24 dakika, İngilterede 10 saat 30 dakika, İsviçrede 15 saat 56 dakika, Belçika'da 16 saat 19 dakika, Fransada 16 saat 40 dakika çalışmaktaydı (2)

1963 ün çanları

Ashında, ücret artışı ve tatil talepleri, sadece Metal sanayinden değil, tarifeye tâbi diğer birçok iş kollarından daha 1963 yılına girilirişirtilmişti. Nitekim 1,5 milyon metal işçisinin yarısı 1 milyon 200 bin kamu kesiminde çalışan işçilerle, 240 bin demiryolu işçisinin zam talepleri Almanyanın muhtelif şehirlerinde toplanan tarife komisyonlarında müzakere edilmekteydi. 1962 den 1963 e geçiş sırasında Güneydeki çiftçi birliklerinin kara bayrak çekerek sokaklarda nümayiş yapmaları ise huzursuzluğun bir ayrı yönüydü.

Kronik hastalık

Bütün bunların yanı sıra kapitalist sistemin kronik hastalıklarından olan ekonomik dalgalanmalar şiddetlenmişti. 1963 yılı kötü başlamıştı. Sanayi Birliği Başkanı Fritz Berg'in yılbaşındaki «Büyük başarılar ve kolay zede edilen rekorlar artık gerilerde kalmıştır» şeklindeki feryadına şışman İktisat Nazırı Erhard bir purola Almanya'ya cevap vermişti... Berlin Konjunktür incelemeleri Enstitüsünün raporlarına da öyle. (3)

Eğri, «her yokuşun bir de iniş vardır» tabelasının bulunduğu yere gelmişti.

Fiyatlar da devamlı olarak artıyordu. Geçim endeksleri birim'e ri 1958 de 100 den 1962 de 108'e, İnşaat fiyatları 132 ye, sanayi maddeleri 103 e zirai maddeler de

105'e çıkmıştı. Federal Banka fiyat seviyesinin 1950 ye nispetle yüzde 49,7 arttığını söylüyordu. Sürünen Enflasyon (Schleieude Inflation) lâflı sokaktaki Hansın ağzına düşmüştü. 1 Markın 1962 deki gerçek değerinin 66 fenik olduğu bakkal hesap esprisi haline gelmişti. Berlin Konjunktür Enstitüsü 1963 yılının kahve fincanında bir yürek kabartması görüyordu: «İhracat düşecek, ithalat artacak; yatırımlarda büyük ölçüde gerileme kaydedilecek; fiyat yükselmeleri devam edecek; en iyimser bir tahminle 6 milyar marklık yeni vergiler lüzum halinde olacak v.s. v.s.»

Bunların yükü de sayıları bütün Almanya'da 8759 olan milyonların omuzuna değil her halde 20 küsur milyonluk işçi kitlesine binecek; 8759 rakamı da artımağa devam edecekti... Nitekim Müsteşar Hefflage 1960 yılı Haziran'da Parlâmentoda bir sözlü soruyu cevaplandırırken, 1954 yılında bütün Almanya'da 110 kişi olan milyonların 1957 de 459'a 1960 da 8759'a yükseldiğini açıklamıştı.

Bir çocuk doğar babası kadar olur

Ashında Alman İktisat harikasının çanları daha 1963 ün başında çalmaya başlamıştı... Anzâ harikanın yaratıcısı o sırada son baharda boşalacak Başbakanlık koltuğu meselesiyle meşguldü... Soruları kısaca cevaplandırdı: «İktisat politikamızda asla bir değişiklik olmayacaktır». «Wirtschaftswunder» adındaki harika çocuğu doğurmuş, büyümüş, babası kadar emiş, şimdi de kendi haline bırakmıştır...

İşte harika çocuk, doğup büyüyüp, babası kadar olduğu bir sırada Alman basınının tabiriyle «görülmemiş sosyal kavga» başladı. Stuttgartta Holden caddesi 1/c adresinde toplanan 20 iş veren lokavt ilan ettikten 24 saat sonra sermayenin darbesinden çıkan giriltü 320 bin işçinin açıkta kalmasını yanı sıra Ren ve Ruhr havzasında büyük bir sarstını yarattı. MAN, Opel, Busing, Fort, Taunus, Volkswagen fabrikalarının akar bantları yavaşladı. Her birinden az 1800 metal fabrikasıyla çalışan bu devler takatlarının ancak Mayısın ikinci haftasına kadar yetebileceğini ilan ettiler...

20'lerin meselesi rakam meselesinden ziyade hâkimiyet meselesiydi, İktidar meselesiydi. Şansölye demokrasinin 20 küsur milyon işçisinin üzerinde 8759 işletmecinin hak üstünlüğü meselesiydi.

- (1) Wirtschaftsbericht 1963 nin hak üstünlüğü meselesiydi.
- (2) Zur gegenwertigen wirtsch. haftlichen Lage in der BRD (DG B: 16.4.1962)
- (3) Der Spiegel Nr: 54/19-2

Yılın en önemli incelemesi:

**200 YILDIR
NEDEN
BOCALIYORUZ?**
Yazan: Niyazi BERKES

Yakında kitap halinde çıkıyor

YÖN — 95

Rahat bir yuva
sembolü...

Tasarrufla biriktirdiğiniz paralarını 4% 6,5'a kadar taze olarak değerlendirin. Ayrıca zorlu ekonomik koşullarda birer rahat yuvaya sahip olabilmek için, bankacılığa en fazla güvenebileceğiniz TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI'na gelin...

TÜRKİYE
EMLAK & KREDİ
BANKASI
BASIN — 7104/96

İtalyan Usulü Boşanma

Aliyat ÖZÖN

Geçen yıllarda gazetelerin ön sahnasında sık sık yer alan bir haber vardı, İtalyan yapımı Carlo Ponti ile film yıldızı Sophia Loren arasındaki ilişkiyi konu alan haber: «Ponti, Loren ile evlenemiyor», «İtalyan mahkemeleri, yabancı mahkemelerden Ponti için vereceği boşanma kararını tanımayacak», «Ponti ile Loren İtalyaya gelirse zina suçundan mahkemeyle cezaya verilecekler»... Bütün bunların nedeni, Ponti'nin, eski eşinden ayrılamamasıydı, çünkü İtalyan kilisesi boşanmayı tanımayacağıydı. Pietro Germi, «Dövizler al'italiana - İtalyan usulü boşanma» da katolik kilisesinin bu tutumunu ele alıyor; hem de kilisenin bu sıkısını harfi harfine yerine getiren Sicilyayı fendi sine çevre olarak seçerek. On iki yıllık evlilikten sonra, eşinin sırtışıklığından, yapılaşmışlığından Allah diyen, orta yaşlı, yakışıklı Baron Cefalu bu evliliğe bir son vermek istiyor ama kilisenin evlilik ancak ölümle son bulur kuralına karşı gelemiyor. O vakit Cefalu da, toplumun gerçek-

seriyle bağdaşmayan, anlamını kaybetmiş bütün şikâyetlerde olduğu gibi, boşanma konusunda da kaçamak yolunu araştırıyor. Sonunda, kilisenin kutsal saydığı evlilik kurumuna karşı yine bu kanunun sağladığı bir silâhı kullanmağa karar veriyor: Evlilik kutsal ise, bu evliliği tehdit eden bir tehlikeyi savuşturmak da hak değil midir? Nitekim Baron Cefalu, Sicilyada evlilik kurumu kadar «dokunulmazlık» taşıyan «namus uğruna cinayet» yolunu seçiyor. Ama, namus uğruna cinayet işlemek için de önce bu namusun çiğnenmesi gerek Baron Cefalu bunun da kolayını buluyor; eşine kendi eliyle bir aşık seçiyor, eşini kendi eliyle bu aşığın kollama atıyor, sonra da «namusunu temizliyor». Yalnız namusunu temizlemekle kalmıyor, Eşi sevgiliyle kaçtığı vakit Baron Cefalu'nun kasabada itibarı ne kadar düşmüşse namus uğruna kaatil olduktan sonra kasabada itibarı o kadar artıyor. Çok hafif bir ceza ile atlattığı mahkûmiyetinden sonra kasabaya döndüğü vakit her bir

kahraman gibi karşılanıyor hem le kendisiyle evlenmek için uğrunda bütün bu düzenleri kurdu şu genç yeğeniyle evleniyor.

Pietro Germi, din adamlarının büyük nüfuzu olduğu İtalyada kilisenin tutumuna karşı çıkar-ken hiç de «sahî film» çevirmek ihtiyatsızlığına düşmemiş; seyircilerini «sahî» (tezli) film kuruluğuyla can sıkıntısına da sürüklemiyor. Aksine konusunu bir «şurbaşık güldürü» çevresinde ele almış, boşanma yasağını saçmaşıklarla, namus uğruna işlenen cinayetlerin ucuzluğuyla tatlı tatlı alay ediyor. Germi'nin, ölüm olayını alaya alan, en olabilecek şeyleri en ciddi bir hava içinde veren İngiliz güldürücülerinden esindiği de gözden kaçmıyor. Nitekim, Baron Cefalu, eşinden kurtulmak ve yeğeniyle evlenebilmek için son derece hesaplı hareket ediyor. Kilisenin, yaşadığı çevrenin, ceza kanununun kurallarını kendi yararına kullanmaya büyük bir ustalıklarla beceriyor. Germi'nin, boşanma tanınmayacak kilisenin tutumunu, namus uğruna cinayeti kahramanlık sayan geri toplumu, bu çirkin cinayetleri az bir ceza ile geçiştiren adalet makamlarını, bu cinayetleri başlarıyla savunan avukatları verme sinde hem bir tatlılık hem de büyük bir acılık var, Germi, bu sonucu sağlamakta, oyunu gittikçe ustalaşan Marcello Mastroianni'den, iyi bir güldürü oyuncusu olarak ortaya çıkan Daniella Rocca'dan büyük ölçüde yararlanmış. Germi'nin anlatımındaki acıcılık, hikâye edişteki rahatlığı da «İtalyan usulü boşanma»yı mesimin en sağlam ve başarılı güldürülerinden biri haline getiriyor.

«İtalyan Usulü Boşanma»da
Marcello Mastroianni ile Daniella Rocca

kadar çekirtmeye dayanamayıp yıkılıverene de gerçek sanat, güçlü sanat demiyorlar zaten. Kaldı ki bizim gibiler güçsüzlükleri bile önemseyip bir açığa bir birine yerleştirmeye çalışıyor. Sanatı salt sanat açısından ele almak, onu kaldırıp rafa koymakla bir geliyor bana. Kaldı ki raftakiler bile olumsuzluktan yana olsun, bir önem teşkil ediyorlar. Demek istiyorum ki sanatın en önemli yanı (bençe) bu önemin eleştirilmesindedir. Bu öneme yalnız başına sopsoyut bir anlam vererek alabildiğine bir kapalı hayranlık duymakta değil. Bakın gene Camus ne diyor: «Ne insanlık değerleri için sanat değerlerini bulalaca hiçe sayarız, ne de sanat değerleri için insanlık değerlerini. Bence bu değerler birbirinden hiç ayrılmaz ve bir sanatçının büyüklüğünü, bu iki değeri denge tutmasıyla ölçerim.»

İş böyle olunca da, ne siz umut
YÖN, 15 MAYIS 1963

Gelecek sayılarda

Yaşar Kemal ile konuşma

Memet Fuat'ın Ayperi Akalan'a cevabı

Yevtuşenko olayı

Çağın Görebilmek

Memet FUAT

Gelecek kuşakların yaşadığımız çağa ne gözle bakacaklarını hiç düşündünüz mü?

Bu düşünce insanı içinde yaşadığı olaylardan, dış gerçeklerden sıyrılmaya zorlamakla kalmıyor, azıcık derine girdince, mantığınızdan, beğenilerinizden, ahlakınızdan da sıyrılmamız gerektiğini seziyorsunuz. Çağın dıştan bakmaya sağlıklı bir uzaklığa ulaşmanın, o geniş açığı varmanın tek yolu başka bir çağda yaşamaktır. sanırım!..

Çağın görebilmek sözü böyle olmayacak bir şey, böyle dıştan bir bakış, gelecek kuşakların açısını getirmesin akla... Bütüne yönelen bir bakış, geniş bir aç, ama çağın dışından değil, ts içinden...

Onu ne sağlıklıabilir?

Bilgi, kültür, daha bir sürü şey ya, en önemlisi, en kazanılmazı;

Aldatılmamak...

Harvard'da iki ay dünyanın dört bir yanından gelmiş aydınlarla arkadaşlık ettim. Konuşmalarında en çok geçen sözlerden biri de «Well informed» sözüydü. «Doğru bilgileri olan» diye çevrilebilir. Doğru haber alan! Aldatılmayan!

Gazeteler, dergiler, radyolar, televizyonlar...

Belki de dünya tarihinin hiçbir çağında böylesine ustaca, böylesine güçlü yalan söylenmedi!.. Yalan en önemli silâh bilinmedi!..

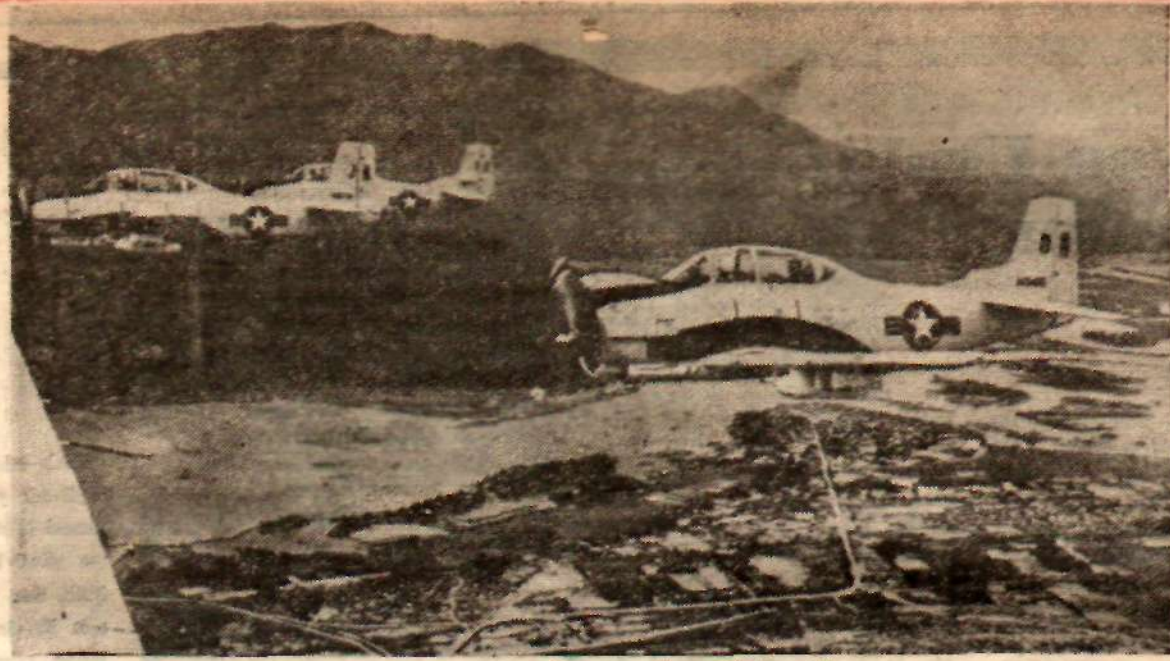
Onun için de çağın görebilmekten uzaklaştıkça uzaklaşıyoruz. O silâhın durmamacasına sıkıldığı yer aklımız olduğuna göre, belki de karanlıklarda yolumuzu bulabilmemiz, çarlıçlık bir duyarlılıkla olaylara sarılmaya, günün adaletlikleri içinde doğru olduğunu sandığımızı kovalamaya kalıyor.

Hasan Amca'yı hatırlıyorum: Yakın tarihimizi, görüp çirdiklerini anlatır, onları yıllar sonraki görüşlerinin, dıştan bakışlarının ışığında bütün içtenliğiyle ortaya döker, sonra da, «Ama biz o zaman şöyle şöyle sanırdık.» derdi.

Günümüze oranla o günlerdeki yalan araçlarının ne kadar ilkel olduğu düşünülürse, yirminci yüzyılın ikinci yarısında aklın çektiikleri bütün bütün çıkar ortaya.

Aldatılmamanın duyurhğe kaldığı çağlarda sanat adamının bir öncülüğü olacak elbette, karanlıklar içinde bir yol göstericiliği, çok yönlü bir başkaldırısı, direnircesine bir söz dinlemeliği... Doğruyu bulup çıkaramadığımız zamanlar, şüpheleriniz koşar adım büyüdüğü zamanlar, sanatçıların (yaşayışa yenilmemiş, duyurhğın yitirmemiş sanatçıların) ne yanda durduklarına bakmaktan bir şeyler umabilirsiniz — yalanların ötesine yönelen yollarda...

Amerikan aydınları Kennedy'ye bir acık mektup gönderdiler

Amerikan uçakları Vietnam'da
Havaya atılan dolarlar...

Sayın Başkan,

Amerikan kamu oyunun Güney Vietnam'daki askerî müdahaleimize karşı gittikçe artan muhalefetine önem vermeniz ve bu karışık bölgedeki politikamızı durum daha kötüye gitmeden tamamen değiştirmenizi sizden rica ediyoruz.

Gerçek şudur: Amerikan Ordusu, Ana vatanın 10 bin mil uzaktaki Vietnam'da, apaçık ve vahşi bir diktatörlüğü — Başkan Diem'in diktatörlüğü — desteklemek için savaşmaktadır. 12 binden fazla Amerikan asker ve subayının katıldığı bu harp, ilân edilmeden ve Anayasaya göre kongre'nin tasvibi alınmadan yürütülmektedir. Bu «pis ve zalim» harp hakkında 13 Ocak 1963 tarihli «The Nation» gazetesi diyor: «Fransız askerlerinin Cezayir harbi kadar pis ve zalim olan Vietnam harbi, Amerikan vatandaşlarına viedan azabı çektirmektedir».

Ordumuz hâlâ bir başarı sağlamış değildir. Durum işi hemen bitirmek arzusuyla Vietnam'a yüklediğimiz bir yıl öncesine nazaran değişmemiştir. Diem'e karşı savaşın Vietcong emrindeki gerillalar, diktatörün düvünme isteği olmayan birliklerine verilen silâhları bol bol ele geçirmekte ve Amerikan mamulü tüfekleri, miltaryörleri ve havan uçaklarına, havacılarımızın kuşandıkları Amerikan helikopterlerine yönelmektedirler. Ölen ve yaralanan Amerikalıların sayısı gittikçe artmaktadır. Güney Vietnam, Amerikanın Cezayiri olabilir.

1954'de Kennedy diyor ki...

Bizzat siz Sayın Başkan, Vietnam buhranıyla ilgili olarak 6 Nisan 1954'te Senatoda yaptığınız konuşmada, Eisenhower Hükümetinin politikasını isabetle tenkit etmiş ve şöyle demiştiniz: «Ufukta uzak bir zafer ihtimali bile olmadan vahşi Hindî Çini ormanlarında, Amerikan askerini malzemesini ve parasını israf etmek, tehlikelidir ve hiçbir fayda sağlamaz. Bu bir intihardır. Samimiyetle inanıyorum ki, Hindicini'ye verilen Amerikan yardımını ne kadar arttırsanız arttırın, başarıya ulaşamaz. Zira aynı zamanda her yerde mevcut olan ve hiç bir yerde mevcut olmayan bir düşmanla çarpışma durumundayız. Zira halkın sevgi ve desteğini kazanmış halktan bir düşmanla karşılaşıyoruz».

1954 konuşmanız bugün için de doğrudur. Konuşmanız Diem şeyhleri âsilerin, Komünist Kuzey Vietnamdan yardım almakla beraber, bütün ülkeyi kapsayan geniş bir millî hareketi temsil ettiklerini belirtmektedir. Bu durumda Amerika, müthiş askerî gücüne rağmen, asla kazanamayacağı bir harbe gittikçe daha fazla angaje olmaktadır. Zira Amerikan Hükümeti, çözülmesi imkânsız bir kördüğümle karşı karşıyadır: Amerika saldırganlığını arttırdıkça, Güney Vietnam daha fazla uçak, tank, silâh ve para yağdıracaktır. Bu da Diem'in Amerikan kuklası olduğu kanısını kuvvetlendirecektir. Daha saldırganca savaş, daha büyük yenilgi demektir. Ne zaman ki, Amerikan parasıyla beslenen Diem askerleri ve Amerikalı sözde «müşavirler» tarafından kullanılan Amerikan uçakları köyleri bombalar, köylünün pirinç ambarlarını ateşe verir, hayvanlarını öldürür ve onu dededen kalma toprağından kovar, Viet-

cong daha fazla halkın sevgisini kazanır ve taraftar toplar.

Ölümler ve harabeler çoğaldıkça, Vietnam halkına savaş, memleketin bağımsızlığını ve hürriyetini bozmak için Amerikan Hükümetinin giriştiği bir saldırı şeklinde görülmektedir. Unutmamak lazım ki, Asyada beyaz adamın hâkimiyet günleri artık geçmiştir. Bu hâkimiyet, ister açıkça sömürge, manda ve ittifak şeklinde olsun, isterse okşamalar ve «müşavirler» şeklinde gizlensin, son bulmuştur.

Diktatörün fiyatı

Birleşik Devletler, 1954'ten beri Vietnamda Amerika yararına bir çözüm yolu bulmak için çalışmaktadır. Bu çözüm yolu, memleketi ikiye bölünmüş hâlde tutmak ve bölümlerden birini Batı hâkimiyeti altında astikomünist bir kale yapmak şeklinde ifade edilebilir. Amerika bu maksatla, Diem'in zulüm rejimini, millî kurtuluş rejimine karşı desteklemektedir. Millî Kurtuluş Cephesi, çeşitli siyasi partilerin, etnik grupların ve dinî camiaların koalisyonu ile ortaya çıkmıştır. Koalisyonunda komünist partisi hâkim bir rol oynamaktadır. Bu unsurlar ve Millî Cephenin dışında kalmış gruplar gerilimaya başvurmakta ve hükümet darbeleriyle diktatörü devirmeye çalışmaktadırlar. Çünkü Diem muhalefetine normal demokratik yollardan sesini duyurmasını ve hükümetin intizam içinde el değiştirmesini kabûle yanaşmamaktadır.

«Bizim adamımız» iktidarda tutmak için, Amerikan Hükümeti Güney Vietnamda her yıl 500 milyon dolar harcamaktadır. Senatodaki çoğunluk lideri Mike Mansfield (Montana, demokrat), 10 Haziran 1962'de Michigan Üniversitesinde verdiği bir nutukta bu meseleye dikkati çekti:

Cenevre anlaşmalarını ciñenedik

Tratik bir gerçek uzun zaman gizlenemez. Yapılan muazzam yardımlara rağmen, Güney Vietnam Amerikaya daha tâbi bir hale gelmiş ve bağımsızlığı 5-6 yıl öncesine nazaran çok daha fazla tehlikeye girmiştir.

Sayın Başkan, eski Dışişleri Bakanı Dulles'in tervişi ettiği ve sizin hükümetinizin de benimsediği çözüm yolu, 1954 tarihli Cenevre Anlaşmalarına aykırıdır. Anlaşmanın gayesi, harpten parçalanmış ve istisrap çeken Vietnam'ı barışa getirmektir. Anlaşmaya katılan büyük devletler, Vietnamın egemenlik hakkına sahip, iki değil, tek bir memleket olduğunu resmen beyan ettiler. Muvakkat olarak Kuzey ve Güney diye ikiye ayrılan bölgeleri, milletlerarası kontrol altında, 1956'da yapılacak seçimlerle birleştireceğini bildirdiler. Cenevre anlaşmaları ayrıca Güney Vietnamın soğuk harp dışında tutulmasını istiyor, bu maksatla askerî ittifakları ve üsleri yasaklıyor ve seçimden önceki inkılâp devresinde askerî müşavirlerin sayısının azaltılmasını öngörüyordu.

Sayın Başkan, Hükümetimizin, Amerikanın ezici gücüne dayanarak Güney Vietnam'a askerî bir çözüm yolu kabul ettirmek maksadıyla giriştiği kısır ve tek taraflı gayrete bir son verme zamanı artık gelmemiş midir? Laos'ta başarıyla uyguladığımız milletlerarası müzakere ve diplomasi yoluna burada da baş vurmaz mıyız? Bu tarz müzakereler eski Cenevre anlaşmalarını yeniden ihyâ edecektir. Başka bir plânın da ortaya konması mümkündür. Esas olan, bütün Vietnamın soğuk harpten kurtarılması ve barışın kurulmasıdır.

Şimdi tekrar Senatör Mansfield'in nutkuna dönelim. Onun fikirleriyle mutabakat halindeyiz. Senatör, Güney Doğu Asyadaki ve Güney Vietnamdaki Amerikan politikasının yeniden ciddiyetle gözden geçirilmesini istemekte ve «yüksek bir fiyat ödiyerek, sonuna kadar angaje olmak» şeklindeki son Amerikan niyetlerinin güphe ve güvensizlik uyandırdığını söylemektedir. Zira bu niyetler, bizi Güney Doğu Asya ülkelerinin iç gelişmeleriyle ilgili bir sorumluluk dalgası altında bırakmaktadır. Çağımızda ise hiç bir millet, iç gelişmesinin tayinini her milletlere bırakamaz. Bunu tayin hakkı ve vazifesi, o ülkenin kalkınma ve yöneticilerine aittir. Nitekim Filipinlerde, uzun yıllar süren pahalı denemelerden sonra bundan vazgeçtik.

Ne istiyoruz?

Senatör Mansfield'in başkanlığında, iki partinin de katıldığı bir Senato komisyonunun 25 Şubat'ta yayınladığı Güney Vietnam ile ilgili geniş rapor da aynı genel görüşü savunmaktadır. Rapor, Güney Vietnamdan söz ederken şu mânâlı cümleyi kullanmaktadır: «Aradan yedi yıl geçtikten sonra, Güney Vietnamın ilk yıllarda olduğundan daha az istikrarlı ve halk tarafından çok daha az tutulan bir hükümete sahip bulunması endişe vericidir.»

Sayın Başkan, seranın ve Silâhlı Kuvvetlerin başı olmanız dolayısıyla, sizden derin saygılarımızla şunları talep ediyoruz:

- 1 — Senatör Mansfield'in ve onun yönettiği özel senato grubunun görüşlerinin nazarı itibare alınması;
- 2 — Walter Lippman'ın «Dulles'in Asyadaki manda sistemi» adını verdiği politikanın reddi;
- 3 — Güney Vietnamdaki Amerikan müdahalesine son verilmesi;
- 4 — Barışçı bir çözüm yolu bulmak için, muhtemelen Birleşmiş Milletlerin nezareti altında özel bir Milletlerarası konferansın toplanması;

İmzalar: Taylor ADAMS İş adamı, Benedici ALPER İş adamı, M.S. ARNONİ Naşir, Prof. Roland H. BAINTON Yale Üniversitesi, Prof. Paul A. BARAN Stanford Üniversitesi, S.L.M. BARLOW Yazar, Edmund C. BERKELEY İş adamı, Prof. Derk BODDE Pennsylvania Üniversitesi, Francis GROVER Tiyatro prodüktörü, Prof. Robert S. COHEN Boston Üniversitesi, Dr. Jerome DAVIS eski Yale Profesörü, Dorothy DAY Naşir, Davy DELLINGER Gazeteci, Prof. Dorothy DOUGLAS, Hofstra Koleji, Prof. Thomas EMERSON, D.F. FLEMING Yazar, Per. Joseph FLETCHER Din adamı, William H. FRANCIS Eski katolik kilisesi Amerikan baş piskoposu, Waldo FRANK Yazar, Per. Stephen H. FRITCHMAN, Prof. Alice HAMILTON, Harvard Tıp Okulu, Prof. Fowler V. HARPER Yale Hukuk Okulu, Hugh B. HESTER Emekli General, James HIGGINS Gazeteci, Edna Puth JOHNSON Gazeteci, Per. John Paul JONES Din adamı, Robert W. KENNY Kaliforniya eski Başsavcısı, Dr. Helen LAMONT İktisatçı, Walter C. LONGSTRETH Savcı, Per. DONALD G. LALHROP Din adamı, Conrad J. LYNN Savcı, Prof. Curtis D. Mac DOUGALL Northwestern Üniversitesi, Prof. Dr. John A. Mackay, PRINCETON İlahiyat Semineri, Prof. Broadus MITCHELL Hofstra Yeni Koleji, Prof. John Oliver NELSON Yale Üniversitesi, Prof. Linus PAULING Kimya Nobel Mükâfatı sahibi, Prof. Frederick L. Schuman, Prof. Dr. Pitirim SOROKIN Harvard Üniversitesi, Prof. Dr. Harry F. Ward Union Theological Semineri, Prof. H.H. WILSON ve daha bir çok tanınmış imzalar.